

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

OECD ÜLKELERİNDE KENTLEŞME VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Ali Kara BULUT

Danışman

Doç. Dr. Ebru TOPCU

Nevşehir

Nisan 2023

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

OECD ÜLKELERİNDE KENTLEŞME VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Ali Kara BULUT

Danışman

Doç. Dr. Ebru TOPCU

Nevşehir

Nisan 2023

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Ali Kara BULUT

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

"OECD Ülkelerinde Kentleşme ve Gelir Eşitsizliği" adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Ali Kara BULUT

Doç. Dr. Ebru TOPCU

İktisat Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Serdar ÖZTÜRK

KABUL VE ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Ebru TOPCU danışmanlığında Ali Kara BULUT tarafından hazırlanan “OECD Ülkelerinde Kentleşme ve Gelir” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

...../...../.....

JÜRİ

İMZA

DANIŞMAN : Doç. Dr. Ebru TOPCU

.....

ÜYE : Dr. Öğr. Üyesi Erhan İŞCAN

.....

ÜYE : Dr. Öğr. Üyesi Aysun ÖZEN

.....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun ..... tarih ve ..... sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

Dr. Öğr.Üyesi Volkan Recai ÇETİN

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Tez danıőmanım değerli hocam Doç. Dr. Ebru TOPCU, tezin oluőumundan tamamlanmasına kadar geçen süreçte değerli olan fikirleri ile tezi yönlendirmiő tezin tamamlanması için yoğun destek vermiőtir. Tezime yaptığı katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Değerli aile bireylerime, anneme hem çalıőmama yaptığı katkılardan dolayı hem de ömrüm boyunca bana karőtı gösterdiği sabır ve sevgi için teşekkür ederim.

Arkadaőlarım, Bekir DZEKİ ve Tarkan YILMAZ'A ihtiyaç duyduğum kaynakları toplamamda yapmış olduğu yardımlar için ve tez yazım sürecinde beni yalnız bırakmadıkları için teşekkür ederim.

Nevşehir, 2023
Ali Kara BULUT

OECD ÜLKELERİNDE KENTLEŞME VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ

Ali Kara BULUT

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana

Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Nisan 2023

Danışman: Doç. Dr. Ebru TOPCU

ÖZET

Ülkelerin temel problemlerinden biri olan gelir eşitsizliğini etkileyen faktörlerin tespiti, uygulanacak politikaların belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Gelir eşitsizliği üzerinde etkili olan çok sayıda faktör ilgili literatürde ampirik olarak ele alınmıştır. Bu faktörlerden biri de kentleşmedir. Dünya nüfusunun yarısından fazlasının kentlerde yaşadığı dikkate alındığında, kentleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki olası etkilerini incelemek önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı OECD ülkelerinde 2003-2019 döneminde kentleşme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin panel regresyon yöntemi ile incelenmesidir. Sabit etkili Driscoll-Kraay tahmincisinden elde edilen bulgular, kentleşme ile gelir eşitsizliği arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Gelir Eşitsizliği, Kentleşme, OECD Ülkeleri.

URBANIZATION AND INCOME INEQUALITY IN OECD COUNTRIES

Ali Kara BULUT

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences, Department
of Economics, MA, April 2023**

Advisor: Associate Professor Ebru TOPCU

ABSTRACT

Understanding the factors affecting income inequality, which is one of the main problems of countries, play an important role in determining the policies to be implemented. Many factors affecting income inequality have been empirically discussed in the relevant literature. One of these factors is urbanization. Considering that more than half of the world's population lives in cities, it is important to examine the possible effects of urbanization on income inequality. In this context, the main purpose of the study is to examine the relationship between urbanization and income inequality in OECD countries over the period 2003-2019 using panel regression method. Findings obtained from the fixed effect Driscoll-Kraay estimator show a positive relationship between urbanization and income inequality.

Keywords: Income Inequality, Urbanization, OECD Countries.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK.....	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR VE SİMGELER.....	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KENTLEŞME VE GELİR DAĞILIMI

1.1. Kentleşme ve Gelir Dağılımı İle İlgili Kavramlar.....	3
1.1.1. Kentleşme Kavramı.....	3
1.1.2. Kentleşme Türleri.....	7
1.1.2.1. Sahte Kentleşme.....	7
1.1.2.2. Bağımlı Kentleşme.....	7
1.1.2.3. Karşı Kentleşme.....	8
1.1.2.4. Anomik Kentleşme.....	8
1.1.3. Kentleşmeye Neden Olan Faktörler.....	9
1.1.3.1. Ekonomik Nedenler.....	10
1.1.3.2. Siyasi ve Teknolojik Nedenler.....	11
1.1.3.3. Sosyo-Psikolojik Nedenler.....	12
1.2. Gelir Dağılımı Eşitsizliği Kavramı.....	12
1.2.1. Gelir Dağılım Türleri.....	12
1.2.1.1. Fonksiyonel Gelir Dağılımı.....	13
1.2.1.2. Kişisel Gelir Dağılımı.....	13
1.2.1.3. Sektörel Gelir Dağılımı.....	14
1.2.1.4. Bölgesel Gelir Dağılımı.....	15
1.2.2. Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Nedenleri.....	15

1.2.3.Gelir Dağılımı Eşitsizliğine Etki Eden Faktörler	16
1.2.3.1.Ekonomik Büyüme.....	17
1.2.3.2.Kayıt Dışı Ekonomi	17
1.2.3.3.Enflasyon	18
1.2.3.4.Servet Dağılımı	19
1.2.3.5.Küreselleşme	19
1.2.3.6.Teknolojik Gelişmeler.....	20
1.2.4.Gelir Dağılımını Eşitsizliği Belirleme Yöntemleri	20
1.2.4.1.Lorenz Eğrisi	21
1.2.4.2.Gini Katsayısı.....	22
1.2.4.3.Ters U Hipotezi (Kuznets Eğrisi).....	23
1.2.4.4.Yüzdeler Dilimleme Yöntemi	24
1.2.4.5.Atkinson Eşitsizlik Endeksi	24

İKİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI TEORİLERİ VE KENTLEŞME GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLİŞKİSİ

2.1.Gelir Dağılımı Teorileri	25
2.1.1.Fizyokrazi.....	25
2.1.2.Klasik Okul	26
2.1.3.Neo-Klasik Okul	29
2.1.4.Marksist Okul.....	30
2.1.5.Keynesyen Okul	31
2.1.6.Post Keynesyen Okul	33
2.2.Kentleşme ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi.....	34
2.2.1.Toplam Katkılar	35
2.2.2.Cinsiyet Yapısı	35
2.2.3.Eğitim Düzeyi	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTLEŞME VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN AMPİRİK OLARAK SINANMASI

3.1.Kentleşme ve Gelir Eşitsizliği Üzerine Literatür Taraması	39
3.2.Çalışmanın Kısıtları	43
3.3.Model ve Veri Seti	43

3.3.1. Birim Kök Testi	46
3.3.2. Uygun Modelin Seçimi	47
3.3.3. Temel Varsayımların Test Edilmesi	48
3.3.3.1. Otokorelasyon Testi	48
3.3.3.2. Değişen Varyans Testi	49
3.3.3.3. Yatay Kesit Bağımlılık Testi.....	49
3.3.3.4. Çoklu Doğrusal Bağlantı.....	50
3.3.4. Panel Regresyon Analizi	51
SONUÇ.....	53
KAYNAKÇA.....	56

KISALTMALAR VE SİMGELER

OECD: Organisation for Economic Co-Operation and Development

IPS: Im-Peseran-Shin

GSYH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

UN: United Nations

UNDP: United Nations Development Programme

WDI: Dünya Gelişim Göstergeleri

WSR: World Social Report

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. Yıllara Göre Dünya Toplam Nüfusu ve Kent Nüfusu Oranları	6
Tablo 3.1. Değişkenlerin Ölçümünde Kullanılan Göstergeler	44
Tablo 3.2. Tanımlayıcı İstatistikler	45
Tablo 3.3. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Matrisi	45
Tablo 3.4. IPS Birim Kök Testi Sonuçları	47
Tablo 3.5. F Testi, Breusch-Pagan LM Testi ve Hausman Testi Sonuçları	47
Tablo 3.6. Otokorelasyon Testi Sonuçları	49
Tablo 3.7. Düzeltilmiş Wald Testi Sonuçları	49
Tablo 3.8. Peseran (2004) CD Testi Sonuçları	50
Tablo 3.9. VIF Testi Sonuçları	51
Tablo 3.10. Driscoll-Kraay Tahmircisi Sonuçları	51

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Gelir Dağılımı Türleri.....	13
Şekil 1.2. Lorenz Eğrisi	21
Şekil 1.3. Lorenz Eğrisi (Gini Katsayısının Elde Edilmesi).....	22
Şekil 1.4. “Ters U” Kuznets Eğrisi	23

GİRİŞ

İktisat bilimi k t kaynaklarla sınırsız insan ihtiyaçlarının nasıl karşılanabileceğine yönelik bir bilim dalıdır. Genel iktisat tanımı dikkate alındığında, iktisadın temel konuları arasında bölüşüm de yer almaktadır. B l ş m n adil bir şekilde olmaması, hem adaletsiz gelir dağılımına hem de ülkelerin refah seviyesinin birbirinden farklı olmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda, gelir eşitsizliği dünya genelinde ekonomik politika tartışmalarının merkezinde yer almaktadır.

2015 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yapılan küresel  ağrı ile 17 sürdürülebilir kalkınma hedefinin 2030 yılına kadar gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Bu hedeflerden biri de eşitsizliğin azaltılmasıdır. Bu bağlamda eşitsizliğin azaltılmasına yönelik hedefin öncelikli amacı “2030'a kadar, nüfusun en alttaki yüzde 40'lık kesiminin gelir artışını ulusal ortalamanın üzerinde bir oranda kademeli olarak gerçekleştirmek ve sürdürmek”tir (<https://www.undp.org/sustainable-development-goals/>).

Kuznets (1955) ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği arasında ters U şeklinde bir ilişki olduğu bulgusuna ulaştığı  nc  çalışmasıyla ekonomilerde tarım sektöründen sanayi sektörüne geçişte gelir dağılımı yapısının sanayileşme ve kentleşme tarafından belirlendiğini savunarak kentleşmeye önemli bir rol biçmektedir. Kuznets'in bu  nc  çalışması ile birlikte gelir eşitsizliğinin belirleyenlerine yönelik ampirik literatür oldukça genişlemiştir. Bu çalışmaların büyük bir kısmı çeşitli ülke/ülke gruplarında Kuznets hipotezinin geçerliliğini test etmeye yöneliktir. Bu çalışmaların yanı sıra literatürde gelir eşitsizliğinin belirleyenlerine yönelik birçok çalışma yer almaktadır. Ancak gelir eşitsizliği ve kentleşme arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan çalışma sayısı oldukça azdır (bknz. Kanbur ve Zhuang, 2013; Sagala, Akita ve Yusuf 2014; Siddique, Wibowo ve Wu 2014; Ha, Dang Lee ve Trung-Kie, 2019; Sulemana, Nketiah and Codjoe, 2019; Adams ve Klobodu, 2019). Kentleşme ve gelir eşitsizliğini ele alan çalışmaların bir bölümü kentleşmenin kentsel ve kırsal gelir eşitsizliği üzerindeki etkisine odaklanmaktadır (bknz. Lu ve Chen, 2006; Chen ve Lin, 2014; Wu ve Rao, 2017; Wang, Shao ve Li 2019; Zhu, Zhu ve Xiao, 2019, Yuan vd, 2020; Yao ve Jiang, 2021; He ve Zhang, 2022; Zhou ve Shi, 2022; Zhong vd. 2022). Bilgimiz dahilinde kentleşme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi OECD  rnekleminde benzer bir veri

seti ile ele alan başka bir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu çalışma ile literatürdeki bu eksikliğin giderilmesi planlanmaktadır.

Günümüzde dünya nüfusunun yarısından fazlası kentlerde yaşamaktadır. Kentleşme, eşitsizliğin azaltılması da dahil olmak üzere sürdürülebilir kalkınmanın her yönü için olumlu bir dönüştürücü güç olma potansiyeline sahiptir. Kentleşme, düzgün bir şekilde planlanıp yönetildiğinde artan istihdam fırsatları, yaşam kalitesinin daha iyi eğitim ve sağlık koşulları aracılığıyla iyileşmesi gibi unsurlara bağlı olarak gelir eşitsizliğini azaltabilmektedir. Kentleşme süreci, kötü planlandığında ise kentleşme tıkanıklığa, daha yüksek suç oranlarına, kirliliğe, artan eşitsizlik seviyelerine ve sosyal dışlanmaya yol açabilmektedir (WSR, 2020: 115). Dolayısıyla kentleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin incelenmesi uygulanacak politikaların belirlenmesinde önem arz etmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın temel amacı, 2003-2019 döneminde OECD ülkelerinde gelir eşitsizliği ile kentleşme arasındaki ilişkinin panel regresyon yöntemi ile incelenmesidir. Çalışmada karşılaşılan temel kısıt gelir eşitsizliği verilerinin temini noktasındadır. Bu nedenle çalışma 2003-2019 dönemi ile sınırlanmış ve 28 OECD ülkesi analize dahil edilebilmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde gelir eşitsizliği ve kentleşmeye yönelik kavramsal çerçeve, ikinci bölümde gelir dağılımı teorileri ve kentleşmenin gelir eşitsizliğini etkileme kanalları yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise literatür ve ekonometrik analiz sonuçları ele alınmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KENTLEŞME VE GELİR DAĞILIMI

1.1. Kentleşme ve Gelir Dağılımı İle İlgili Kavramlar

Bu başlık altında kentleşme ve gelir dağılımına ilişkin kavramsal çerçeveye yer verilecektir.

1.1.1. Kentleşme Kavramı

“Kentleşme, sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak şehirlerin sayılarının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan miktarda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere neden olan bir nüfus biriktirme aralığıdır” (Keleş, 2015: 26).

Kentleşme, şehir sayısının ve kentsel nüfusun artması, doğumlar ve ölümler arasındaki farkın doğumlar lehine artması ve ayrıca kırsal kesimden göç edenlerle şehirlerdeki nüfusun artması olarak tanımlanabilir. Bu anlamda kentleşmenin tanımı demografik verilerle, yani nüfus artışıyla ilgilidir. Ancak kentleşme sadece nüfus hareketi olarak değerlendirildiğinde eksik tanımlanmaktadır. Kentleşme aynı zamanda bir ülkedeki toplumsal, ekonomik, sosyal ve doğal yapıdaki değişikliklerden de kaynaklanabilir. Dolayısıyla kentleşme kavramı ele alınırken nüfus hareketlerinin yol açtığı ekonomik ve toplumsal değişimlere de yer vermek gerekmektedir (Es ve Ateş, 2004: 206).

Birbirlerinden farklı olan ancak içerik ve ele alınış yönüyle benzer nitelikteki bu tanımlamalar dikkate alındığında, kentleşme kavramı çoğunlukla demografik özellikler taşısa da ekonomik, sosyal, siyasal ve teknolojik boyutları da bünyesinde barından geniş ve evrensel bir olgudur. Bu bağlamda ekonomik, sosyal, politik ve

teknolojik değişimler sonucunda ortaya çıkan kentleşme, bu özelliği ile bağımlı değişken niteliği kazanmaktadır. Öte yandan kentleşme, ekonomik, sosyal ve politik yapıyı da yansıtmaktadır. Toplumun insan tutum ve davranışlarını, teknolojik gelişmeleri vb. etkileyen bir süreçtir. Bu anlamda kentleşme bağımsız bir değişkendir. Kentleşme bağımlı ve bağımsız bir değişken olarak algılanmaktadır. Modernleşme açısından kentler için iki öncelikli faktör bulunmaktadır. Bu faktörler, kentlere göç eden nüfusun tarım dışı iş olanaklarının artması ile bu iş olanakları arasında kurumsallaşma ve örgütlenme olarak sıralanabilir (Kıray, 2003: 15).

Farklı kaynaklar açısından kentleşme olgusu çok yönlü olarak ele alınmıştır. Kentleşme hem özellik hem de etkileşim bakımından birden fazla yönü bulunan, evrensel nitelikler sergileyen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün bu kavramlar neticesinde kentleşme hareketleri süreçler içinde farklılaşmaları açıklamaktadır. Ayrıca kentleşme demografik tanım ile birlikte, süreç içinde kentleşme oranında ortaya çıkan değişmeler olarak da nitelendirilebilmektedir (Keleş, 2015: 36).

Kentleşme kavramı kent kavramı ile ortaya çıkmış ve üretim yöntemlerindeki değişmeler ile doğmuştur. Ayrıca günümüzdeki üretim süreçlerinde yaşanan gelişmeler ile sürekli değişime uğramaktadır (Erkan, 2010: 40).

Kentleşme kavramı bir anda ortaya çıkmış bir olgu değildir. Kentleşme hareketi ilk olarak Afrika kıtasında bulunan Mısır ve Sümer medeniyetlerinde, Avrupa kıtasında yer alan Helen ve Yunan uygarlıklarında idari yönetsel ve birçok fonksiyonda en üst düzey seviyelere ulaşan çok yönlü bir süreçtir. İlgili dönemde ülkeler arası ikili ilişkiler liman kentleri ve ticaret yolları içerisinde yer almıştır. Ayrıca burada oluşan ilişkiler genelde ticaret üzerine odaklanmıştır. Bu yüzden gerçek anlamda ülkeler arasında güçlü bir iletişim bağının olduğunu söylemek zordur. Ancak dönem içerisinde sadece ipek ve baharat yolu benzeri alışlagelmiş ticaret yolları üzerinde bulunan kentler ve liman kentleri kentsel yerleşim yerleri olarak ön plana çıkmıştır (Keleş, 2015: 37).

Toplumlarda ortaya çıkan bu gelişmeler ile birlikte orta ve yeniçağda tarımsal üretimin ve nüfus miktarının artması, ulaşım yöntemlerindeki gelişmeler sonucunda kentsel

yerleşimlerin alanı ve sayısı artmıştır. Ekonomik olarak üretim tarım sektöründe yoğunlaşmıştır. Özellikle geniş tarımsal alanları bünyesinde bulunduran kentlerin tarımsal ürünleri pazarlaması, liman kentlerinin ve stratejik olarak askeri alanda ileri düzeyde kentlerin hızlı bir şekilde büyümesine neden olmuştur. Orta çağ sonlarına doğru kentsel anlamda ekonomik sistemlerin daha iyi bir şekilde belirlenmesi ile birlikte kent sayılarının giderek arttığı görülmektedir. Özellikle Güney ve Kuzey Avrupa, Anadolu olmak üzere kent sayılarının giderek arttığı ve kentleşme hareketlerinin yaşandığı bir dönem olarak değerlendirilmektedir (Heaton, 2005: 136).

Yukarıda bahsi geçen dönemlerde ortaya çıkan kentleşme, ileri seviyede sanayi üretiminin yapısından farklı olarak ticaret alanında ortaya çıkmıştır. Dönemin dünya ticaretinde önemli ölçüde söz sahibi olan alanlar farklı ürün gruplarındaki rekabet üstünlükleri sayesinde ticari faaliyetlerde etkin bir rol üstlenmiş ve yeni kentlerin kurulmasına zemin hazırlamıştır (Heaton, 2005:136). İnsanlık tarihinde yaşanan değişim ve gelişim ile birlikte 19. ve 20. yüzyılda kentleşme gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklı biçimlerde ortaya çıkmıştır. Gelişmiş ülkelerde sanayileşme ile paralel bir kentleşme süreci yaşanırken, gelişmekte olan ülkelerde sanayileşmeden önce giden bir kentleşme süreci yaşanmıştır. Diğer bir ifadeyle, gelişmişlik ve refah seviyesi yüksek ülkelerde kentleşme sadece bir faktör üzerinden değişmemiştir. Hem üretimdeki hem de ticaretteki artışa ek olarak hizmetler sektöründe sürekli büyümeyi gerçekleştiren teknolojik gelişmelere paralel olarak ortaya çıkmıştır. İngiltere’de başlayıp dünyada büyük yankı uyandıran Sanayi Devrimi’nin yanı sıra tarım sektöründe yaşanan yapısal değişim ile birlikte üretim yöntemlerinde değişimler olmuştur. Bu sektörel değişim halkların kentlerde toplanmasına neden olmuştur (Erkan, 2010: 68).

Gelişmekte olan ülkelerde kentleşme birçok faktöre bağlıdır. Bu faktörler demografik, ekonomik ve sosyal faktörlerdir. Söz konusu faktörler farklı özellikler göstermektedir (Erkan, 2010: 68). Bu ülkelerde kentleşme olgusu sanayileşmeden daha hızlı gelişmektedir. Ayrıca söz konusu ülkeler sanayiden çok hizmet sektörüne yoğunlaşmış bir ekonomik yapıya sahiptir. Gelişmiş ülkelerde ise tarım ve sanayi ekonomisinin güçlenmesinden sonra hizmet sektörü de gelişmeye başlamıştır. Gelişmekte olan ülkelerde özellikle hizmet sektörü gelişmektedir ve şehirler sadece nüfus açısından

kentleşmeyi tanımlamaya uygundur. Gelişmiş ülkelerde kentleşme ile eş anlamlı olarak kullanılan kalkınma, gelişmekte olan ülkelerde kentleşme olgusunu açıklamakta yetersiz kalmaktadır (Heaton, 2005: 136).

Yukarıda bahsedilen gelişmeler, gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme deneyimlerinin plansız kentleşme, kente göç edenlerin uyum sorunları, yapısal ve ekonomik olarak uyumsuz kentsel alanların ortaya çıkması gibi sorunlar yaşanmasına yol açmaktadır (Kaygalak ve Işık, 2007: 21). Tablo 1’de 1950-2030 dönemine ilişkin nüfus ve kentleşme oranlarına yer verilmiştir. 2030 yılına ilişkin veriler nüfusa ve kentleşmeye yönelik tahminleri içermektedir.

Tablo 1.1. Yıllara Göre Dünya Toplam Nüfusu ve Kent Nüfusu Oranları

Yıl	Toplam Dünya Nüfusu	Dünya Kent Nüfusu (%)	Gelişmiş Ülkeler (%)	Gelişmekte Olan Ülkeler (%)
1950	2 535 093	29,1	52,5	17,9
1960	3 031 931	32,9	58,6	21,7
1970	3 698 676	36,0	64,7	25,2
1980	4 451 470	39,2	69,2	29,5
1990	5 294 879	43,2	71,8	35,2
2000	6 124 123	47,1	73,9	40,5
2005	6 514 751	49,2	74,9	43,2
2010	6 906 558	51,3	76,1	45,9
2020	7 667 090	55,9	78,7	51,4
2030	8 317 707	60,8	81,7	57,1

Kaynak: Kaygalak ve Işık, 2007: 21

Tablo 1.1’de, 2010 yılında ilk defa dünya nüfusunun %50’sinden fazlasının kentlerde yaşadığı görülmektedir. İlgili yılda, gelişmiş ülkelerde kentlerde yaşayan nüfus %76.1 ile dünya ortalamasının üzerindedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise kentli nüfusu %45.9 ile dünya ortalamasının altında kalmıştır. 2020 yılına gelindiğinde gelişmekte olan ülkeler de ilk defa kentli nüfusun %50 düzeyinin üzerine çıktığı görülmektedir. 2030 yılına ilişkin tahminler, dünyadaki kentleşme oranının %60.8 olacağı yönündedir. Gelişmiş ülkelerde ise kentleşme oranının %81.7 olacağı

öngörülmektedir. 1950 yılından günümüze gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelere daha hızlı bir kentleşme süreci geçirdiği görülmektedir.

1.1.2.Kentleşme Türleri

Bu başlık altında kentleşme türlerine değinilecektir.

1.1.2.1.Sahte Kentleşme

Temel kentleşme tanımında, nüfus büyüklüğü, üretim düzeyi, üretim kontrol ve dağıtım koordinasyonunun rolü ve istihdam düzeyinin dikkate alındığı söylenebilir. (Erkan, 2010: 70).

Batı'da kentleşme sanayileşme ile paralel ilerlemektedir. Henüz gelişmekte olan ülkelerde ise bu iki süreç birlikte ortaya çıkmamaktadır. Şehirler hızla büyürken, şehirlerdeki sanayileşme bu hızlı gelişmeye ayak uyduramamıştır. Bu da kentlerde biriken nüfusun sanayi sektöründe iş bulamamasına, kayıtlı ekonominin yanında kayıt dışı bir ekonominin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Cerimovic, 2011: 39). Bu bağlamda, dengeli kentleşme olarak da adlandırılan sanayileşmeyle paralel kentleşme deneyimini tecrübe etmeyen ülkelerdeki kentleşme süreci, sahte kentleşme olarak adlandırılabilir. Dengesiz kentleşme olarak da ifade edilen sahte kentleşme, kentleşme sürecinin sanayileşmeden önce gerçekleşmesi olarak değerlendirilebilir.

1.1.2.2.Bağımlı Kentleşme

Az gelişmiş/gelişmekte olan ülke kentlerindeki iş ve endüstri çevresiyle, merkez ülke olarak adlandırılan gelişmiş ülke kentlerindeki iş ve endüstri çevresi içinde paracı ekonomik sistemin karakteristik özelliklerinden kaynaklanan ve ilk bakışta karşılıklı bir menfaat ilişkisi şeklinde görünen gayri resmi bir ilişki bulunmaktadır. Bağımlı kentleşme, gelişimini tamamlamamış/gelişmekte olan “çevre” ya da “yarı-çevre” ülke merkezlerinin, gelişmiş olan “merkez” ülkelerinin kentleriyle kurduğu ekonomik ilişkilerin bir sonucu olarak ortaya çıkan hızlı büyüme döneminin ve bu sürecin ortaya çıkardığı mekânsal örgütlenmenin kavramsallaştırılmasıdır (Castells, 1979: 47).

Bağımlı kentleşme terimi, 1960'lı yılların başlarında Latin Amerika'nın az gelişmişlik durumunu bu bölge açısından çözümlenmeye çalışan Bağımlılık Okulu'nun teorisine

dayanmaktadır. 1970’li yıllarda geliştirilen ve Bağımlılık Okulu’nun teorileri ile benzer noktaları bulunan ve bu teorinin devamı olarak nitelendirilen Dünya Sistemleri Teorisi bağımlı kentleşme olgusuna vurgu yapmaktadır (Bahçeci Başarmak, 2020: 221).Sonuç olarak bağımlı kentleşme kavramı hızlı gelişmeyi belirtmek için kullanılmaktadır. Bu kavram, kalkınma teorilerinde önemli bir yer tutan bağımlılık teorisinin temel kavramlarından biridir (Frank, 1969).

1.1.2.3.Karşı Kentleşme

Kentleşme, en kolay tanımıyla, günümüzde ülkelerin gelişmesiyle kent diye tanımlanan yerde yaşayanların oranının artması, karşı kentleşme ise kentlerde yaşayanların oranının azalması, kentsel alandan kırsal alana doğru bir hareketliliğin yaşanması olarak ifade edilmektedir. Mevcut kent-kır ilişkisine bakıldığında; özellikle sanayileşmeden sonraki dönemde nüfus hareketlerinin doğrultusunun kırsal alandan kentsel alana doğru olduğu görülmektedir (Smith, 1985: 201).

Kentlerden kırsal alanlara doğru bir geriye dönüş istisna niteliğindedir. Böyle bir durumda bir nüfus hareketinin olabilmesi için aynı kentleşme benzeri, kırsal alana doğru geriye dönüşü gerekli kılabilecek nedenlerin ortaya çıkması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, kentin itici, kırsal alanın da çekici özelliklerinin ortaya çıkması gerekmektedir. Bu duruma neden olabilecek birçok faktör vardır. Özellikle gelişmişlik düzeyleri arasındaki farklar, gelir dağılımında yaşanan düzensizlikler, kentleşmeyi doğrudan etkilemeye başlamış ve kentleşme normlarında farklılıklar meydana getirmiştir (Tosun, 2010: 26).

1.1.2.4.Anomik Kentleşme

Kelime anlamı ‘normların yokluğu’ ya da ‘bir rejim yokluğu’ olan ‘anomi’ kavramını sosyolojiye kazandıran ve sistematik olarak kullanan düşünür Emile Durkheim’dir. Durkheim’e göre ‘anomi’ bir toplumda veya bir grupta meydana gelen görece düzensizliktir (Bayhan 1997:175; Kongar, 1981: 162).

Anomi kentleşme süreçlerinde ve göçlerde görülebilen bir olgudur. Şehrin ruhunu yitirmesi olarak adlandırılan anomik kentleşme, kentleşmeyle birlikte değerlerin,

normların ve sosyal kuralların geçerliliğini yitirmesi olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu değişmelerin yaşanması ile kentlerde yaşanan yabancılaşma olarak ifade edilebilmektedir.

1.1.3.Kentleşmeye Neden Olan Faktörler

Kentleşme olgusunun kökeni her ne kadar fazlaca eskilere dayanıyor olsa da kentleşme eğiliminin bilhassa 20. yüzyıla beraber bir ivme kazandığı görülmektedir. Kentleşme sanayileşmeyle beraber, tarihsel anlamda ise genellikle kalkınma ile beraber hızlanmıştır. Kentleşmenin klasik sebepleri altı önemli faktörden oluşmaktadır (Keleş, 1992: 22):

- Tarım tekniklerinin gelişmesi
- Çalışma olanakları
- Ulaşım tekniklerinin gelişmesi
- Coğrafi nedenler
- Göç etme eğilimi
- Hukuki ve siyasi nedenler

Kentleşmeye neden olan faktörler genel olarak itici faktörler ve çekici faktörler olarak iki ayrı grupta değerlendirilmektedir. Olumsuz kentleşme nedenleri olarak adlandırılan itici faktörler, insanların yaşadığı koşulların dayanılmaz veya rahatsız edici olarak algılanmasıdır. İtici faktörler arasında ülkenin düşük doğurganlığı, düşük ücretler, sınırlı iş fırsatları, eğitimde ve sağlıkta yoksulluk, kıtlık, kısıtlı sosyal hareketlilik, sosyal çatışma ve terör yer almaktadır (Keleş, 1992: 22). Kentleşmeye neden olan olumlu faktörler ise çekici faktörler olarak adlandırılmaktadır. Çekici faktörlere, kentlerin sunduğu daha iyi yaşam koşulları, iş olanakları ve daha yüksek ücret olanakları örnek gösterilebilir. İtici ve çekici faktörlerin yanı sıra haberleşme ve ulaşım olanakları gibi iletici faktörler de kentleşme sürecinde önemli bir rol oynamaktadır Bu faktörler kentleşmeyi hızlandırmaktadır (Özer,1998: 238).

Günümüzde yaşanan ekonomik, teknolojik, siyasal ve sosyo-psikolojik birçok etmen kentleşmenin her geçen gün daha farklı bir boyuta ulaşmasına neden olmaktadır (Ertürk ve Sam, 2019: 19).

1.1.3.1.Ekonomik Nedenler

Kentleşmenin ekonomik nedenleri itici ve çekici faktörler olarak iki grupta incelenebilmektedir. Makineleşme, tarım işçiliği ve tarımla geçinen işsizler gibi itici nedenler sonucunda kente taşınma eğilimi artmaktadır. Ekonomik itici nedenlerin başında köylü nüfusu köyden kente iten, tarım sektörünün koşullarından kaynaklanan nedenler gelmektedir (Keleş, 1992: 22).

Tarımda verimin azlığı, tarımsal gelirin yetersizliği, toprak mülkiyetinin dengesiz dağılışı, tarım topraklarının oldukça parçalanmış olması, iklim koşulları gibi nedenler kentleşmenin itici sebepleri arasında yer almaktadır. Modern tarım yöntemine geçilmesi ile diğer bir ifadeyle tarımda makinalaşma ile emek yoğun bir tarımsal üretimden makine yoğun bir üretim tarzına geçilmektedir. Bu durum tarım sektöründe çalışan bazı işçilerin işsiz kalmalarına neden olmaktadır. Bununla birlikte sulama kanallarının az olması, ekilebilir toprağın sınırına ulaşması ve elinde ekim için yeni toprak kullanma olanağı bulunmaması gibi faktörler kırsal kesimdeki insanların kente yönelmesine neden olmaktadır (Kongar, 1981: 303-304; Tekeli, 1982: 94).

Kentleşmenin, çekici nedenlerinin başında iş olanaklarının yüksek olması, elde edilen gelirin fazlası olması yani yüksek ücret, kariyer olarak yükselme olanakları, daha iyi sağlık hizmetleri, eğitim vb. olanakların artması, kolay ulaşılabilir gıda maddeleri ve çeşitleri, iyi konut fırsatlarının olması, toplumsal refahın ve huzurun yükselmesi sayılabilir.

İnsanların emeklerine karşılık alacakları ücretlerin kentlerde yüksek olması, çalışma olanaklarının fazlalığı, eğitimde yaşanan gelişmeler, sağlık, eğlence hizmetlerinin fazlalığı gibi imkanların daha fazla olması, yüksek öğretim kurumlarının mevcut olması, kültürel faaliyetlerin fazlalığı, kongreler, toplantılar, tiyatro, sinema gibi birçok alanı barındırması kentleri çekici hale getirmektedir (Tezcan, 1995:195).

Kentleşmenin ekonomik avantajlarını çeşitli başlıklar altında toplamak mümkündür. Bunların en önemlisi “uzmanlaşmadır”. Uzmanlaşma, hem üretim maliyetlerin de azalma yaşanmasına hem de gelirlerde bir artışa neden olmaktadır. Uzmanlaşma, büyük çapta üretimin kolaylaşmasına ve üretimin periyotlara bölünmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca uzmanlaşma ile çok sayıda uzmana gereksinim duyulmaktadır.

Kentleşmenin bu süreci hızlandıran diğer bir faydası ise kentlere ekonomik fayda sağlayan “dış tasarruflar”dır. Firmalar için bu avantajlar şehrin büyüklüğü, tamamlayıcılık ve uzmanlaşma ile birlikte artmaktadır (Keleş, 1992: 22; Ertürk ve Sam, 2019: 19).

Çeşitli ekonomik faaliyetlerin belirli merkezlerde yoğunlaşmasının sağladığı bazı üstünlükler kentleşmenin sağladığı avantajlardan biridir. Bu üstünlükler “kentleşme biriktirimleri” olarak adlandırılmaktadır. İşyeri açmak için elverişli arsa, ucuz ve kullanışlı bir ulaşım sistemi, muhtelif destek hizmetler, inceleme ve öğrenim kolaylıkları, yedek ham madde stokları yapma olanağı bu üstünlükler arasında sayılmaktadır. Kentler büyüdükçe kentleşme biriktirimleri, belirli bir noktaya kadar artış göstermektedir. Kentleşmenin son üstünlüğü ise ekonomik üretim faktörlerinin kentlerde daha kolay ve ucuz elde edilebilir olmasıdır (Tezcan, 1995: 195).

1.1.3.2.Siyasi ve Teknolojik Nedenler

Bir ülkenin farklı kademelerinde alınan kararların, idari yapının özelliklerinin ve uluslararası ilişkilerin yapısının da kentleşmeyi teşvik ettiği ve dolayısıyla kentleşmeyi etkilediği söylenebilir. Ulaştırma, eğitim ve dış ilişkiler alanlarında uygulanmış politikaların ülkenin kentleşme olgusunu geliştirdiği bir gerçektir. Hem Sanayi Devrimi'nin getirdiği değişimler hem de tarım koşulları, kentleşmeyi ve teknolojik gelişmeleri hızlandırmıştır. Çeşitli düzeylerde verilen siyasi kararlar, idare yapısının özellikleri ve hukuk kurumları ve uluslararası ilişkiler de kentleşmeyi özendirici vasıf taşıyabilmektedir. Kentleşmenin ortaya çıkmasını sağlayan ekonomik nedenlerle birlikte kentleşmenin hızlanmasında en büyük rol oynayan temel nedenlerin başında teknoloji gelmektedir. Artan ürünün kolay ve ucuz taşınmasını sağlayan teknolojik gelişmeler, kentleşmenin hızlanmasında önemli bir role sahiptir (Keleş,1992: 11; Ertürk ve Sam, 2019).

17. yüzyılda buhar gücüyle çalışan makinelerin bulunması ve sanayide kullanılması, çeşitli üretim, yönetim ve dağıtım etkinliklerinin belirli bir alanda toplanmasına yol açmıştır. Elektrik enerjisi ise, sanayinin ve nüfusun belirli mekanlarda toplanmasını sağlamanın yanı sıra nüfusun kent merkezinden çevreye yayılmasında etkili olmuştur (Keleş,1976: 38).

1.1.3.3.Sosyo-Psikolojik Nedenler

Kentleşmeye neden olan sosyo-psikolojik nedenler, köy ve kent yaşam biçimleri arasındaki ayrımlardan kaynaklanmaktadır. Bu ayrımlara genellikle kentlerin çekici özelliği olarak dikkat çekilmektedir. Kentlerin sahip olduğu birçok sosyal ve kültürel imkanlar ile hizmetler oldukça çekicidir (Keleş, 2015: 56). Bu etmenler kentlere göçün sosyo-psikolojik nedenleri olarak adlandırılmaktadır.

1.2.Gelir Dağılımı Eşitsizliği Kavramı

Gelir dağılımı eşitsizliği kavramını açıklayabilmek için öncelikli olarak gelir, milli gelir ve gelir dağılımı kavramlarını açıklamak gerekmektedir. Gelir kavramı, bir bireye ya da bir topluluğa belli zamanlarda belli yerlerden gelen para olarak değerlendirilir. Benzer biçimde üretim ve hizmet süreçleri sonucu elde edilmiş parasal veya nesnel getiriler olarak da kabul edilebilir (DPT, 2000:3). Milli gelir kavramı, bir ekonomide bireylerin yapmış olduğu ekonomik faaliyetleri neticesinde, belli bir zaman içerisinde üretilmiş mal ve hizmetlerin toplamıdır. Gelir dağılımı ise bir ülkede belli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerden elde edilmiş toplam gelirin, yeniden o ülkedeki bireyler, üretim faktörleri ve dağılım araçları içinde paylaşılmasıdır (Boratav, 1997: 9).

1.2.1.Gelir Dağılım Türleri

Gelir dağılımı türleri, fonksiyonel, kişisel, sektörel ve bölgesel gelir dağılımı olmak üzere 4 farklı kategoride değerlendirilmektedir. Şekil 1.1’de bu dört gelir dağılımı türü gösterilmektedir.

Şekil 1.1. Gelir Dağılımı Türleri

Kaynak: Çalışkan, 2010: 92

1.2.1.1.Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Fonksiyonel gelir dağılımı kişisel gelir dağılımının temel belirleyicisidir. Bu nedenle çeşitli toplumsal sınıflar arasında, yaratılan gelirin nasıl bölüştüğüne ilişkin bir inceleme yapılmak istenildiğinde bu amaca en uygun gelir bölüşümü kavramı fonksiyonel gelir dağılımıdır (Stewart, 2000: 4).

Milli gelirin üretim faktörleri arasındaki dağılımı fonksiyonel gelir dağılımı olarak adlandırılmaktadır. Yani üretimin ne kadarının emeğe, toprak sahibine, girişimciye ve sermaye sahibine sırasıyla ücret, rant, kar ve faiz olarak geri döndüğü fonksiyonel gelir dağılımı kapsamında ele alınmaktadır (Çalışkan, 2010: 92).

1.2.1.2.Kişisel Gelir Dağılımı

Kişisel gelir dağılımı, ulusal gelirin ülke içindeki tüketiciler arasında nasıl dağıldığını göstermektedir. Kişisel gelir dağılımı hesaplamasında, ülke nüfusu beş gruba ayrılmaktadır. En düşük gelirli gruptan en yüksek gelirli gruba doğru sıralama yapılarak her gruba ait milli gelir hesaplanmaktadır. Her bir gruba denk gelen ulusal gelir yüzdesel olarak hesaplanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, ülke nüfusu %20'lik dilimlere ayrılmaktadır. Bu sayede gruplar arası karşılaştırma yapılabilmektedir. İlk %20'lik grup ile son %20'lik grubun milli gelirden aldıkları paylar arasındaki fark ne

kadar büyük ise bu durum gelir eşitsizliğinin o kadar büyük olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Akın ve Aytun, 2018: 54; Aktan ve Vural, 2002: 2).

Kişisel gelir dağılımının, Neo-Klasik Ekol ve gelir vergisinin yaygınlaşmasıyla ortaya çıktığı söylenebilir. Kişisel gelir dağılımının tespitinde gelir vergisi verilerinin oldukça fazla düzeyde kullanılması gelir vergisinin kişisel gelir dağılımı üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Kişisel gelir dağılımı ile fonksiyonel gelir dağılımı karşılaştırıldığında, kişisel gelir dağılımı kavramının çok daha yeni bir kavram olduğu kabul edilmektedir. Çünkü fonksiyonel gelir dağılımının ortaya çıkışı Fizyokratlara, kişisel gelir dağılımının ortaya çıkışı ise Neo-Klasik teoriye dayanmaktadır (Kuştepeli ve Halaç, 2004: 147).

Kişisel gelir dağılımında fonksiyonel gelir dağılımındaki gibi üretim fonksiyonu önemsenmemektedir. Bireylerin milli gelirden ne kadar pay aldığı ve bu payın büyüklüğü gibi hususlar önem kazanmaktadır. Kişisel gelir dağılımı, toplam gelirin kişiler ve haneler arasında dağılımının nasıl olduğu, bireylerin yüzde kaçının ne kadar gelire sahip olduğu ve gelir seviyeleri arasındaki farkı araştırmaktadır. Kişisel gelir dağılımında gelirin hangi işin yapılarak elde edildiği araştırılmamaktadır. Bu dağılım türünde kişi ya da hane olarak ne kadar gelir elde edildiği incelenmektedir. Bu nedenle kişisel gelir içerisinde çeşitli sınıflar bir arada yer alabilmektedir (Uysal, 2007:251). Diğer bir ifadeyle, fonksiyonel gelir dağılımı ile sosyal gruplar arasında ayırım yapılabilmektedir. Ancak kişisel gelir dağılımı ile bu ayırım söz konusu değildir (Kuştepeli ve Halaç, 2004: 147).

1.2.1.3.Sektörel Gelir Dağılımı

Sektörel gelir dağılımı tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin milli gelir içindeki payını göstermektedir. Bu tanım, ulusal gelirin üretken sektörler arasındaki dağılımı için geçerlidir. Kamu sektörü ve kamu kesimi dışında yer alan sektörler arasındaki gelir dağılımı olarak da tanımlanabilmektedir. Milli gelirin üretken sektörler olan tarım, sanayi ve hizmet sektörlerindeki dağılımı önemlidir. Çünkü bu sektörler gelişmişlik düzeyi hakkında bilgi vermektedir. Bu bağlamda, gelişmekte olan ülkelerde milli gelirden tarım sektörünün en yüksek payı aldığı, gelişmiş ülkelerde ise milli gelirden en yüksek payı sanayi ve hizmet sektörlerinin aldığı söylenebilir (Türk, 2004:314).

Gelirin sektörel dağılımı, uzun dönemde milli gelir içinde tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerinin payının değişimi, devlet politikalarının bu değişime etkisinin ne olduğu ve ne olması gerektiği hakkında yol gösterici olmaktadır (Dinler, 2001:278).

1.2.1.4.Bölgesel Gelir Dağılımı

Bölgesel gelir dağılımı, toplam gelirin ülkenin bölgelerine göre dağılımını ifade etmektedir. Aynı zamanda bölgeler arası gelişmişlik farkını ve bir bölgede yaşayan insanların gelir payını da göstermektedir. Bölgesel gelir dağılımı, bölgesel olarak ortaya çıkan gelir farklılıklarının incelenmesinde ve farklılıkların sebeplerinin araştırılmasında kullanılmaktadır. Bölgesel gelir farklılığının ortaya çıkmasında iklim, arazi özellikleri, sanayi ve hizmetler sektörü ile sosyolojik yapının etkilerinin olduğu görülmektedir (Uysal, 2007:251).

Toplam gelirin herhangi bir ülkede coğrafi bölgeler arasında eşit dağıtılması oldukça güçtür. Genellikle ekonomik anlamda kalkınmayı başarmış ülkelere bölgeler arasında yaşanan gelir dağılımındaki farklar gelişmekte olan ülkelere kıyasla daha azdır (Kaya, 2009: 56). Bölgeler arası ortaya çıkan gelişmişlik farklarının azaltılması önemli bir husus olarak değerlendirilmektedir.

1.2.2.Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Nedenleri

Gelir eşitsizliği kavramı, gelir dağılımı kavramından farklı olarak, toplumda elde edilen gelirin bireyler arasında eşit olarak dağıtılıp dağıtılmadığı ile ilgili olup politik, sosyal, ahlaki unsurlar gibi toplumdaki dengelere göre anlam kazanmaktadır (Aksu, 1993: 94).

Gelir dağılımındaki eşitsizliğin kaynakları çoğu zaman emek, servet ve faktör fiyatlarındaki farklılıklardan kaynaklanabilmektedir. Kişisel ve kurumsal özellikler dikkate alındığında eşitsizlik tek odaklı olmayıp çok yönlü bir kavramdır. Nitelikli işgücü oluşturulmasında en önemli faktör eğitimidir. Ancak yüksek gelirli mesleklere yönelik emek arzını arttırmak sadece eğitim imkanlarını geliştirmek ile mümkün değildir. Bununla birlikte, herkesin bu olanaklardan eşit olarak yararlanmasını sağlamak gerekmektedir. Gelir dağılımı dengesizliklerine yol açan faktörlerden biri de

servet dağılımıdır. Servet, ekonomik mal ve hizmetlerin toplamı, gelir ise, mal ve hizmetlerin belirli bir dönem içerisinde sağladıkları net hasıladır. Servet ve gelir ortak kaynaklar olduğundan, servetin dar bir toplum tabakasının elinde birikmesi ve dolayısıyla gelirin bu dar tabakanın elinde toplanması adaletsiz bir dağılıma yol açmaktadır. Zenginliğin toplum içinde daha geniş bir kesimine dağıtılmasını sağlamak ve gelir dağılımında iyileştirmeler yapabilmek için aşırı zengin olan bireylerin servet kazançlarının üzerindeki gelir vergilerinin artırılması söz konusu olabilir (Türk, 1969:285).

Gelişmiş bir toplumda bile tam gelir eşitliği hiçbir zaman yakalanamamıştır. Ancak, azgelişmiş ülkelerde gelir dağılımı gelişmiş ülkelere göre daha eşitsizdir. Kalkınmanın ilk olarak belirli üretim kollarında kendini göstermesi ve nüfusun ancak bir kısmının bu gelişmeden yararlanması nedeniyle gelir eşitsizlikleri artmaktadır. Kalkınmanın ileri aşamalarında insanların ilerlemesini engelleyen sosyal ve ekonomik engellerin ortadan kalkması, eğitim olanaklarının sağlanması, kalkınmanın diğer sektörlere yayılması, sermayenin artması ve iyi bir vergi sisteminin getirilmesi eşitsizlikleri azaltmaktadır (Kuznets,1955: 20).

Toplumsal adaletin nasıl gerçekleştireceğini araştıran düşünürlerden olan Rawis malları “doğal mallar” ve “sosyal temel mallar” olarak iki farklı kategoride ele almaktadır. Doğal mallar, sağlık, dinçlik, zeka, hayal gücü gibi insanın istemli şekilde kontrolünü sağlayamadığı faktörlerden oluşmaktadır. Sosyal temel mallar ise, haklar, özgürlükler, güçler, fırsatlar, gelirler ve servet gibi bireyler tarafından kontrol edilebilen toplumsal içeriklerden oluşmaktadır. Sosyal temel mallar toplum içinde eşit bir biçimde dağılmalıdır (Rawis, 1971: 62).

1.2.3.Gelir Dağılımı Eşitsizliğine Etki Eden Faktörler

Gelir, belirli bir süre içinde mal ve hizmetlerin satılmasıyla elde edilen parasal bir ölçüdür. Dolayısıyla gelir, üretimle de çok yakından ilgilidir. Üretimin gerçekleşmesi için üretim faktörlerine ihtiyaç bulunmaktadır. Üretim faktörlerini etkileyen her değişken gelir dağılımını da etkilemektedir (Kibritçioğlu, 1998: 22). Gelir dağılımı kanalını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu başlık altında gelir dağılımını etkileyen bazı faktörler üzerinde durulacaktır.

1.2.3.1.Ekonomik Büyüme

Ekonomik büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişki ilk kez Kuznets (1955)'in ters "U" hipotezini ortaya attığı çalışmasıyla gündeme gelmiştir. Ters U hipotezine göre, ülke ekonomileri ilerleme kaydettikçe gelir eşitsizliği başlangıçta artmakla birlikte kalkınmanın belirli bir aşamasından sonra gelir eşitsizliği azalmaktadır (Şengür ve Taban, 2015: 57).

Ters U eğrisi, ekonomik gelişme sürecinin düşük üretkenliğe sahip bir tarım ekonomisinden yüksek üretkenliğe sahip bir endüstriyel ekonomiye geçişi yansıttığını göstermektedir. Bu açıklamaya göre, eşitsizliğin evrimi, geleneksel olarak düşük verimli sektör olan tarım sektörünün ekonomideki payının azalmasına ve yerini sanayi sektörünün almasına bağlanmaktadır (Wahiba ve El-Weriemmi, 2014: 135).

Kuznets tarafından ortaya atılan ters "U" hipotezi çerçevesinde yapılan çalışmalar ekonomistleri daha çok büyüme, eşitsizlik ve siyasal istikrar konuları üzerine yöneltmiştir. Kuznets'in çalışması çerçevesinde gelir eşitsizliğini açıklamaya çalışan çalışmalar genel olarak, ekonomik büyümenin ilk aşamalarında eşitsizlikteki artışı yapısal değişim süreciyle açıklamaya çalışmaktadır. Yapısal değişim konusunda önemli çalışmalar yapan isimlerden biri W. Arthur Lewis'tir. Lewis modeli, geleneksel bir ekonominin modern bir ekonomiye dönüşme sürecine dayalı bir kalkınma modeli sunmaktadır. Bu yaklaşım, "geleneksel" bir sektörün "modern" bir sektörle bir arada var olduğu ikili bir ekonominin varlığına dayanmaktadır. Lewis, ekonomik büyümenin modern sanayi sektöründeki artışın ve geleneksel tarım sektöründeki küçülmenin bir sonucu olarak ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Modele göre, bu süreç, geleneksel sektördeki sınırsız emek arzı fazlası nedeniyle gerçekleşmektedir. Lewis Modeli, ekonominin geleneksel sektörlerindeki büyük miktardaki emek fazlasının modern sektöre geleneksel sektördeki çıktı miktarını etkilemeden transfer edilmesini açıklamaktadır (Rosenfeld, 2019: 6; Gallo, 2002: 11).

1.2.3.2.Kayıt Dışı Ekonomi

Gelir eşitsizliğini etkileyen en önemli faktörlerden biri kayıt dışı ekonomidir. Kayıt dışı çalışanlar, toplam istihdamın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Kayıt dışı işlerden elde edilen kazançlar, gelir dağılımının şekillenmesinde büyük önem

taşımaktadır. Kayıt dışı çalışmanın büyüklüğündeki ve bileşimindeki değişiklikler, çoğunlukla kayıt dışı çalışanların bulunduğu alt gelir dağılımı kademeleri için dağılım değişikliklerini belirlemektedir (Ariza ve Montes-Rojas, 2017).

Kayıt dışı ekonomi, hem ülke ekonomisinde hem de bireylerin elde ettikleri gelirler üzerinde olumsuzluklara neden olmaktadır. Diğer bir ifadeyle, kayıt dışı ekonomi hem mikro hem de makro ölçekli olumsuzluklara yol açmaktadır. Kayıt dışı sektörlerden vergi geliri elde edilememesi ve vergi kaçırma nedenleriyle devletin gelirlerinde azalma ortaya çıkmaktadır. Devletin gelirlerinin azalması, devletin yaptığı kamu harcamaları ve yatırımlarını azaltmaktadır. Böyle bir durumda devletin vergileri artırması beklenen bir durumdur. Bu durum elde edilen gelirlerinin toplum içinde yeniden dağıtılması görevinin etkin bir şekilde kullanılmamasına neden olarak gelir dağılımında tam etkinlik sağlanamamasına yol açmaktadır (Şengür ve Taban 2015: 60; Lopez, 2004: 6).

1.2.3.3.Enflasyon

Enflasyon, genel fiyatlar düzeyindeki sürekli artışlar olarak tanımlanmaktadır. Satın alma güçlerini azaltan enflasyon olgusu ile karşı karşıya kalan bireyler, paranın değer kaybetmesini önlemek için çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. Buradaki amaç bireylerin elinde bulunan finansal varlıkları ve birikimleri korumaktır. Bu değişimlerin en popülerlerinden birisi de döviz olarak saklanmasıdır. İstikrarsız bir ekonominin göstergesi olan enflasyon gelir dağılımında eşitsizliğe yol açan temel unsurlardan biridir. Sermaye gelirleriyle emek gelirleri arasında emek aleyhinde dengesizliğe yol açmaktadır (Bulir ve Gulde: 1995).

Hanehalklarının gelir kaynakları farklı olduğundan enflasyonun toplam gelir üzerindeki etkisi homojen değildir. Enflasyonun haneleri farklı biçimlerde etkileyerek gelir dağılımını değiştirebileceğinden hareketle enflasyonun gelir eşitsizliğini negatif ya da pozitif yönde etkileyebileceği kanalları belirlemek için toplam geliri işgücü geliri, sermaye geliri ve devlet transferleri olmak üzere üç farklı kategoriye ayırmakta fayda vardır (Monnin, 2014: 4). Enflasyonun neden olduğu fiyat artışları nedeniyle kişiler gelirlerinin alım gücünde azalmalarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durumla karşı karşıya kalan gelir grubu genellikle düşük ve sabit gelirli kişilerdir (Altınışık ve

Peker, 2008: 106). Bu olumsuz duruma karşı koyamayan düşük gelirli bireyler, gelirlerinin enflasyon nedeniyle azalmasını engelleyemeyecek ve artan fiyatlar karşısında alım gücünde azalma meydana gelecektir. Dolayısıyla enflasyon daha çok alt gelirli bireyleri olumsuz etkileyecek, daha yüksek gelirli gruplarda ise olumsuz etkileri daha az olacaktır. Bu durum ile birlikte gelir dağılımında bozulmalar ortaya çıkacaktır (Bulir ve Gulde: 1995).

1.2.3.4.Servet Dağılımı

Gelir dağılımındaki adaletsizliğin artmasıyla birlikte yüksek gelir grupları tasarruf yapacak, düşük gelir grupları tasarruf sağlayacak bir gelir elde edemeyecek ve gelirlerinin tamamını tüketime harcayacaktır. Dolayısıyla gelir dağılımı adaletsiz hale gelecektir. Böyle bir durumda, gelir dağılımında yeniden dağıtım mekanizması çok etkili olmayacaktır. Düşük gelir gruplarına yönelik vergi avantajlarının yeterli olması durumunda, bu kişileri tasarruf etmeye teşvik ederek servet dağılımında iyileştirmeler yapılabilir (DPT, 2001:64).

1.2.3.5.Küreselleşme

1980'lerden bu yana birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede ülke içi gelir eşitsizliği artmaktadır. Artan gelir uçurumu, uluslararası sınırlar boyunca artan mal, hizmet, sermaye ve emek akışı yoluyla ülkelerin küreselleşmeyle karşı karşıya kaldığı döneme denk gelmektedir.

Küreselleşme, gelişmekte olan ülkelere ağırlıklı olarak düşük vasıflı işgücünün kullanıldığı mamul malların ithalatını artırarak nispeten zengin bir ülkede ücret eşitsizliğini artırabilmektedir. Tersine, daha yüksek vasıflı işgücü kullanan yüksek teknoloji firmalarında ihracat için daha fazla fırsat açabilmektedir. Bu iki güç, yüksek vasıflı ve düşük vasıflı işçiler arasındaki ücret farkını genişleterek gelir eşitsizliğine yol açmaktadır. (Cornia ve Kiiski, 2001: 19).

Küreselleşmeye yönelik bakış açısı iyimser ve kötümser perspektiften ele alınabilir. Kötümser bakış açısına göre, küreselleşmenin gelir üzerinde genel bir iyileşme sağlayacağı kabul edilmekle birlikte, artan gelirin ülke içindeki bireyler arasında dağılımında eşitlikten bahsedilmesi oldukça güçtür (Şengür ve Taban 2015: 58)

1.2.3.6.Teknolojik Gelişmeler

Teknolojinin gelişmesi ile yeni üretim yöntemleri ve üretim araçları ortaya çıkmaktadır. Yeni teknolojik üretim araçlarını kullanacak işçilerin de nitelikli olması gerekmektedir. Söz konusu durum, nitelikli işçiler açısından olumlu bir etki yaratırken niteliksiz işçiler üzerinde olumsuz bir etkiye yol açmaktadır. Dolayısıyla, teknolojik gelişme nitelikli işgücüne yönelik talebi artırırken niteliksiz işgücüne olan talebi ise düşürmektedir. Teknolojik gelişmeye uyum sağlayabilen nitelikli işgücünün gelirleri nispi olarak artmaktadır. Ancak bu artışın bir sonucu olarak gelir dağılımındaki eşitsizliğin derinleşmesine yol açmaktadır. Bununla birlikte, dünya ekonomisinde emek yoğun ve eski teknoloji ile üretim yapan ülkelerin gelirlerinde düşmeler yaşanmaktadır (Şengür ve Taban, 2015: 59).

Yeni bilgi teknolojisi, verimsizlik ve refahta büyük bir hızla iyileşmelere yol açmaktadır. Bununla birlikte, çalışanların becerilerinin artmasında merkezi bir rol oynayarak emek geliri eşitsizliğinin artmasına yol açmaktadır. Bunun nedeni, teknolojik değişikliklerin orantısız bir şekilde sermaye talebini artırabilmesidir. Teknolojik gelişme, niteliksiz işçileri otomasyon ya da söz konusu işleri elde edebilmek veya sürdürülebilmek için gereken beceri düzeyini yükselterek vasıflı işçilerle ikame etmektedir (Dabla-Norris vd, 2015: 19).

Teknolojik gelişme ile birlikte ortaya çıkan gelir dağılımındaki bozulmalar devlet tarafından belirli bir seviyeye kadar azaltılabilir. Devlet verdiği eğitimle işgücü arzını artırarak gelir eşitsizliğini azaltabilir (Rakıcı, 2008: 65).

1.2.4.Gelir Dağılımını Eşitsizliği Belirleme Yöntemleri

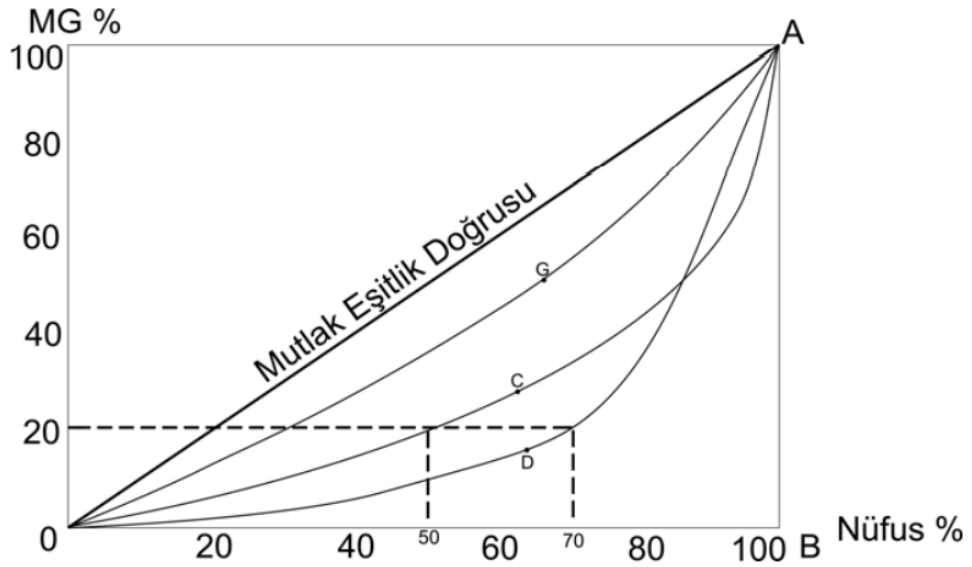
Gelir dağılımının zaman içindeki değişiminin hesaplanabilmesi ve dağılımın adil olup olmadığının belirlenebilmesi için objektif olarak ölçülmesi bir gerekliliktir. Karşılaştırılabilir verilere ihtiyaç duyulması, zaman içindeki değişikliklerin incelenmesi ve bu incelemeler neticesinde alınması gereken önlemlerin belirlenebilmesi amacıyla farklı ölçüm yöntemleri geliştirilmiştir. Lorenz Eğrisi, Gini Katsayısı, Atkinson Eşitsizlik Endeksi, Yüzdeler Dilimleme Yöntemi, Ters U Hipotezi başlıca ölçüm yöntemleri arasındadır. Ancak bu yöntemler içinde yer alan Lorenz

Eğrisi ve Gini Katsayısı gelir adaletsizliğinin ölçülmesinde kullanılan en yaygın yöntemlerdir (Çalışkan, 2010: 97).

1.2.4.1.Lorenz Eğrisi

Lorenz eğrisi, 1905 yılında Max O. Lorenz adlı Amerikalı bir iktisatçı tarafından servet yoğunluğunu ölçmek için geliştirilmiştir. Bu ölçüm yöntemi, en yoksuldan en zengine nüfusun kümülatif normalleştirilmiş sıralaması ile bu nüfusun en yoksulundan en zenginine sahip olduğu kümülatif normalleştirilmiş servet arasındaki grafiksel bir ilişkiyi temsil etmektedir. Lorenz Eğrisi, gelir ve servet dağılımlarını göstermek ve bu tür dağılımlardaki eşitsizliği incelemek için yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir (Sitthiyot ve Holasut, 2021: 2).

Lorenz Eğrisi, bir grafik yardımıyla belirli bir dönemde yaratılan toplam reel gelirin yüzde olarak kaç kişi arasında dağıldığını göstermektedir (Turhan, 1982: 347). Şekil.1.2’de Lorenz Eğrisi gösterilmektedir.

Şekil 1.2.Lorenz Eğrisi

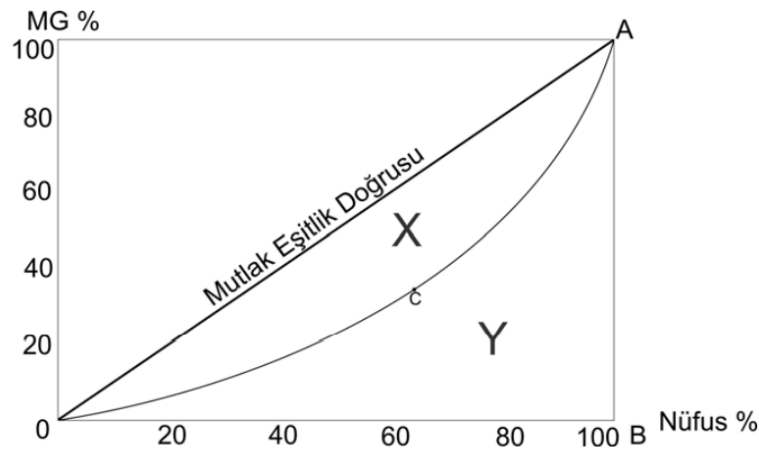
Kaynak: Tanrıverdi, 2007: 13

Şekil 2’de yatay eksen nüfusun yüzdesini, dikey eksen ise gelirin yüzdesini temsil etmektedir. Şekilde, toplam gelirin toplumdaki herkese eşit olarak dağıldığını gösteren OA eğrisine “mutlak eşitlik doğrusu” adı verilmektedir. OBA üçgeni ise toplam gelirin yalnız bir kişide bulunduğu durumu yansıtmaktadır. Diğer bir ifadeyle, eşitsizliğin tam

olduğu durumu göstermektedir. Lorenz Eğrisi her zaman mutlak eşitlik doğrusunun altında yer almaktadır. Lorenz Eğrisi, OA mutlak eşitlik doğrusuna yaklaştıkça gelir dağılımı eşitsizliği azalmaktadır. OBA tam eşitsizlik eğrisine yaklaştıkça gelir dağılımı eşitsizliği artmaktadır. Lorenz Eğrisi aracılığıyla vergi öncesi ve sonrası gelir dağılımı ile ilgili de değerlendirmeler yapılabilir. OCA eğrisi, piyasada oluşan vergilemeden önceki gayri safi gelirin dağılımını temsil etmektedir. Vergi politikasında yapılan değişikliklerden sonra ortaya çıkan OGA eğrisi, vergiden sonraki gelir dağılımını göstermektedir. Eğer OGAB alanının OCAB alanına oranı (OGAB/OCAB) 1'den büyükse gelir dağılımındaki eşitsizlik önceki duruma göre azalmaktadır. Oranın 1'e eşit olması dağılım alanının hiç değişmediği, 1'den küçük olması ise dağılımdaki adaletsizliğin arttığı anlamına gelmektedir (Turhan, 1982: 347; Tanrıverdi, 2017: 14).

1.2.4.2.Gini Katsayısı

Bir diğer gelir adaletsizliği yöntemi olan Gini Katsayısı İtalyan iktisatçı Corrado Gini tarafından 1912 yılında geliştirilmiştir. Gini Katsayısı, Lorenz Eğrisi aracılığıyla elde edilmektedir. Bu eğrinin yorumlanması ile elde edilen sayı, gelir eşitsizliği düzeyinin tek bir sayı ile gösterilmesine olanak sağlamaktadır. Gini Katsayısı gelirin hanehalkları arasında dağılımını gösteren ve ekonomik verilerin yorumlanmasına yardımcı olan bir yöntemdir. Gelir ve zenginliğin toplumlar arası karşılaştırılmasında da kullanılmaktadır (Farris, 2010:851). Şekil 1.3'de Lorenz Eğrisi yardımıyla Gini Katsayısının elde edilmesi gösterilmektedir.

Şekil 1.3.Lorenz Eğrisi (Gini Katsayısının Elde Edilmesi)

Kaynak: Tanrıverdi, 2017: 15

Şekle göre Gini Katsayısı= $X/(X+Y)$ şeklinde elde edilmektedir. Teorik olarak Gini Katsayısı 0 ile 1 arasında değerler alabilmektedir. Gerçek hayatta ise bu iki değere ulaşmak mümkün değildir. Diğer bir ifadeyle, ülkelerde uygulanan politikalar ne kadar eşitlikçi olursa olsun hiçbir toplumda tüm bireylerin geliri birbirine eşit olamaz. Tüm bireylerin geliri eşit olduğunda Gini katsayısı 0'dır. Gelir dağılımı eşitlikten uzaklaştıkça Gini katsayısı "1" e yaklaşmaktadır (Chang, 2016:297).

1.2.4.3.Ters U Hipotezi (Kuznets Eğrisi)

Kuznets Ters U hipotezi, gelişmekte olan bir ekonominin geleneksel (tarım) ve modern (tarım dışı) sektörleri arasındaki ikili yapıya dikkat çekmektedir. Sanayileşmenin erken aşamasındaki bir toplum, yüksek üretkenliğe ve ücretlere sahip küçük bir modern sanayi sektörü ile düşük üretkenliğe ve ücretlere sahip büyük bir geleneksel tarım sektörünün bir arada bulunmasıyla karakterize edilmektedir (Nielsen ve Alderson, 1997: 16). Bu durum Şekil 1.4'de gösterilmektedir.

Şekil 1.4. "Ters U" Kuznets Eğrisi

Kaynak: Mawar, Mahyideen ve Saidon, 2015: 174

Kuznets'e göre, eşitsizlik, sanayileşmenin bir sonucu olarak ekonomik gelişmenin ilk aşamalarında artma eğilimindedir. Sanayileşme ile birlikte, tarım sektöründe çalışan insanlar daha yüksek gelirli bir iş bulmak için kentsel alanlara göç etmektedirler. Dolayısıyla kentleşme artmaktadır. Bu durum düşük ücretli kırsal kesim ile yüksek ücretli kentsel kesim arasındaki gelir eşitsizliğini artırmaktadır. Kapitalizm olgunlaştıkça sonraki aşamalarda gelir eşitsizliği azalmaktadır. Bu şekilde, gelir

eşitsizliği zaman içinde klasik ters-U şeklindeki eğilimi göstermektedir (Guidetti ve Rehbein, 2014:2).

1.2.4.4.Yüzelik Dilimleme Yöntemi

Yüzelik dilimleme yöntemi ile belli bir dönem içinde elde edilmiş toplam gelirden pay alan bireyler ya da hanehalkları %5, %10, %20 gibi eşit yüzelere dağıtılarak en düşük gelirli yüzelik dilimden en yüksek gelirli yüzelik dilime doğru sıralama yapılmaktadır. Bu sıralama aracılığıyla gelir adaletsizliği incelenmektedir (Yar, 2015: 12).

1.2.4.5.Atkinson Eşitsizlik Endeksi

Atkinson eşitsizlik endeksi en popüler refah temelli eşitsizlik ölçülerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Belirli bir toplumun vatandaşları arasında daha eşit gelir paylarına sahip olmak için vazgeçmek zorunda kalacağı toplam gelir yüzdesini göstermektedir (UN, 2015: 1).

Atkinson endeksi 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Endeks değerinin düşmesi gelir eşitsizliğinin azaldığı anlamına gelmektedir. Endeksin 0 değerini alması tam eşitlik durumunu yansıtırken; endeks değerinin 1 olması tam eşitsizlik durumu şeklinde değerlendirilmektedir (Atkinson, 1970:250).

İKİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI TEORİLERİ VE KENTLEŞME GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLİŞKİSİ

Bu bölümde kentleşme ve gelir adaletsizliği arasındaki ilişki teorik olarak incelenecektir. İlk olarak gelir dağılımı teorileri ele alınacaktır. Daha sonra ise kentleşmenin gelir dağılımını etkileme kanalları değerlendirilecektir.

2.1.Gelir Dağılımı Teorileri

Toplam hasılanın üretimine katılanlar arasında nasıl paylaşıldığını ele alan gelir dağılımı kavramı, iktisatçılar tarafından önem atfedilen konulardan biridir. Gelir dağılımını belirleyen faktörlerin neler olduğunun incelenmesi başlı başına bir araştırma konusu olmakla birlikte, bu dağılımın bir ekonomide zaman içinde nasıl değiştiğinin ele alınması da bir gerekliliktir (Asimakopulos, 1988a: 1). Bu gereklilik, gelir dağılımını çeşitli bakış açılarıyla ve araçlarla inceleyen çok sayıda gelir dağılımı teorisinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu başlık altında bazı önemli gelir dağılımı teorilerine yer verilecektir.

2.1.1.Fizyokrasi

Doğal düzen kavramını teorisinin temeline oturtan Fizyokrasi yaklaşımına göre, bir ekonomideki en verimli sektör tarım sektörüdür. Fizyokrasi yaklaşımının önemli temsilcilerinden Quesnay'in teorik sistemi, kapitalist bir tarım ekonomisini açıkça tanımlamaktadır. Quesnay, ekonomik sistemin işleyişini açıklamak için toplumu sınıflara ayırmaktadır. Quesnay tarafından yapılan toplumsal sınıflandırma, genellikle sunulduğu şekliyle ekonomik veya sosyal hiyerarşiyi yansıtmamaktadır. Fizyokrat şemada, her sınıf üretim ve tüketim sürecinde belirli bir rol üstlenmektedir (Serrano ve Mazat, 2013: 6).

Hazırladığı Ekonomik Tablo ile Quesnay gelir dağılımı konusuna iktisat teorisi çerçevesinde bakan ilk kişidir. Quesnay'e göre, ekonomik sistemi çalıştıracak şekilde birbirleriyle etkileşime giren üç sınıf bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, gelir akımları üç sınıf arasında dağıılmaktadır. Bu sınıflar toprak sahipleri, çiftçiler ve diğerleri oluşmaktadır. Quesnay'e göre diğerleri, ürettikleri her şeyi tüketen ve bir sonraki dönem için fazlalık bırakmayan "kısır" sınıflardır. Kavramın ana fikri, tarımın diğer üretim alanlarına hakim olması ilkesidir. Quesnay'in 'üretken' olarak adlandırdığı çiftçi sınıfı, tarımsal üretimden sorumludur. "Kısır" sınıf, zanaatkarları, tüccarları, firma sahiplerini ve imalat işçilerini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, kısır sınıflar tarım sektörü dışındakileri kapsamaktadır. Bu sınıf tarım dışı tüm üretimin yanı sıra ticaretten de sorumludur. Toprak sahipleri, üretime doğrudan katılmayan ancak ekonomik sistemde önemli rol oynayan bir sınıfı oluşturmaktadır (Bilan vd, 2020: 2; Serrano ve Mazat, 2013: 7).

2.1.2.Klasik Okul

Klasik İktisatçıların ele aldığı temel sorunlardan biri, ekonomik büyümenin nedenleri ve sonuçlarıdır. Bu sonuçlar arasında, ekonomik büyümenin faktör fiyatlarının yapısı ve dolayısıyla gelir dağılımı üzerindeki etkisine özel bir önem verilmektedir (Barkai, 1959: 240).

Birçok Klasik İktisatçı, mevcut yatırım seviyesinin geçmiş yatırımlardan elde edilen karlarla pozitif ilişkili olduğunu varsaymaktadır. Bu varsayımdan yola çıkarak, Klasik İktisatçılar sermaye birikimi teorileri için temel başlangıç noktasını, gelir dağılımı teorisi olarak ele almaktadır (Costabile ve Rowthorn, 1985: 419).

Klasik okulda gelir dağılımı incelemesi yapılırken daha çok fonksiyonel gelir dağılımından yardım alınmış, milli gelirin gruplar arasında dağılımının nasıl olduğu araştırılmıştır. Diğer bir ifadeyle, Klasik İktisatçıların gelir dağılımına ilişkin teorik yaklaşımı esas olarak gelirin fonksiyonel dağılımına odaklanmaktadır. Dolayısıyla gelirin ana üretim faktörleri arasındaki dağılımını ele almaktadır. Klasik İktisatçılar bu üretim faktörlerini gelirleri sırasıyla ücret, kâr ve rant olan emek, sermaye ve toprak olarak değerlendirmektedir (Sandmo, 2013 :6).

Klasik okul içinde gelir dağılımı konusunu sistematik olarak ilk inceleyen iktisatçı David Ricardo olmuştur. Diğer bir ifadeyle, gelir dağılımını düşüncesinin merkezine yerleştiren ilk kişi David Ricardo'dur. Ricardo'nun "Politik Ekonomi" adlı eseri gelir dağılımını yöneten yasaları belirlemeyi amaçlamaktadır. Ricardo'ya göre, ekonomi sanayi ve tarım olmak üzere iki farklı sektörden oluşmaktadır. Tarım sektörü, ekonomik açıdan önemli olan sektördür. Ricardo'nun gelir dağılımı teorisine göre, tarım sektöründe tarım arazisi miktarı kısıtlıdır. Aynı zamanda topraklar aynı kalite düzeyine sahip değildir (Peterson, 1994: 452; Gallo, 2002: 13).

Ricardo, milli geliri toprak sahipleri, kapitalistler ve işçiler olmak üzere üç sosyal sınıf arasında bölüştürmektedir. Milli gelirden toprak sahipleri rant, kapitalistler kar ve işçiler ücret almaktadır. Kaldor, Ricardo'nun teorisini iki ilke çerçevesinde ele almaktadır. Bunlardan ilki, Kaldor'un "marjinal ilke" olarak adlandırdığı ve rant payıyla ilgili ilkedir. İkincisi ise artığın ücretler ve karlar arasında paylaşılmasını açıklayan "artı ilkesi"dir. Ricardo'ya göre, toprak işlemedeki azalan getiriler nedeniyle, milli gelir içinde rantın payı uzun vadede artma eğilimindedir. Karlar bağımsız olarak belirlenmemekte ve kalıntı olarak tanımlanmaktadır. Ücret oranı, emeğin arz fiyatı tarafından belirlenmektedir. Bununla birlikte "doğal ücret oranı" geçimlik bir ücrettir (Dünhaupt, 2013:6).

Ricardo mülk sahiplerinin elde etmiş olduğu rantı "Azalan Verimler Yasası" ile birlikte yorumlamaktadır. Ricardo'ya göre rant; azalan verim, toprak miktarının kıt ve verimliliklerin birbirlerinden farklı olması nedeniyle daha az verimli toprakların işlenmesi sonucu elde edilmektedir. Başka bir deyişle, nüfus artışıyla birlikte iş gücünün artması ve miktarı sabit olan toprağın daha çok kullanılması verimliliğin azalmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla tarımsal hasılayı daha fazla emek kullanarak elde etmek verimin azalmasına yol açmaktadır (Özbek, 2001: 57).

Ricardo'ya göre karı hesaplarken kullanılan değerler, toplam gelirden rant ve ücret ödemeleri çıktıktan sonra kalan gelire eşittir. Ricardo azalan verimlerin nedeniyle azalan oranda artan toplam hasıla içinde; asgari geçim düzeyinde doğal ücretin ve rantın payının artacağını ileri sürmektedir. Sermayenin payının ise azalacağını belirtmektedir. Kar sermaye birikiminin sağlamasından açısından önemlidir. Kar payı

oranının azalarak sermaye birikimine engel olması sonucu büyüme durmakta ve ekonomi uzun dönemli durgunluğa girmektedir (Pirimoğlu ve Dağdemir,1988:194). Bununla birlikte Ricardo gelir dağılımının ve büyümenin birbiriyle bağlantılı olduğunu ileri sürmektedir.

Adam Smith, Ulusların Zenginliği adlı eserinde mallar ve emek için serbest piyasa fikrini ileri sürmektedir. Bu durum, artan bir işbölümüne ve dolayısıyla ekonomik büyümeye yol açmaktadır. Toplam hasıla, nüfus arasında dağıldığı için herkes söz konusu büyümeden yararlanmaktadır. Ancak mevcut hasıla nüfus arasında eşit olarak dağıtılmamaktadır. Smith, katma değerın toprak sahipleri, kapitalistler ve işçiler olmak üzere üç sınıf arasında dağıldığını ifade etmektedir. Smith'in temel odak noktası, ekonomik büyüme olmakla birlikte, ücret, kar ve rant arasında bir gelir dağılımı teorisi geliştirdiği söylenebilir. Smith, ücretlerin belirlenmesinde kapitalist ve işçiler arasındaki çatışmaya açıkça atıfta bulunan muhtemelen modern çağların ilk iktisatçısıdır (Guidetti ve Rehbein, 2014:1). Smith, zenginliğin nedenlerini ve üretilenin ücretler, rant ve kar arasında paylaşılmasını incelemekle birlikte bu tür bir dağılımın belirleyicileri hakkında bir teori geliştirmemiştir.

Malthus, ana sınıflar arasındaki gelir dağılımını analiz etmek için iki ana fikirden yararlanmaktadır. Bunlardan ilki, toprak sahiplerinin reel gelirini belirlemek için kullandığı “Klasik Diferansiyel Rant Teorisi”dir. Klasik diferansiyel rant teorisi, verimli toprak kıtlığı nedeniyle tarımda emeğin azalan verimi varsayımına dayanmaktadır. Toprak sahipleri gelirlerini elde ettikleri arazinin ortalama ve marjinal ürünü arasındaki farktan yararlanmaktadır. Malthus'un yararlandığı ikinci fikir ise etkin reel ücretleri ve kâr oranını belirlemek için kullandığı efektif talep ilkesidir. Fiyatlar üzerindeki etkisi nedeniyle efektif talep gelir dağılımı üzerinde etkili olmaktadır (Costabile ve Rowthorn, 1985: 419).

Malthus'a göre, nüfus geometrik bir dizi olarak büyüme eğilimindeyken, tarımdaki azalan getiriler nedeniyle gıda üretiminin yalnızca aritmetik bir dizi olarak büyüebilmesi söz konusudur. Böylece nüfus artışı gıda kıtlığı tarafından durdurulmakta ve buna bağlı olarak işçilerin geliri geçim düzeyine yaklaşmaktadır. Bu, uzun vadeli bir ücret teorisi olarak açıklanmaktadır. Malthus, sınırlı bir süre için

ücretlerin geçimlik düzeyin üzerine çıkabileceğini inkar etmemekle birlikte, bu durumun doğum oranında bir artışa yol açacağını ileri sürmektedir. Dolayısıyla, bu durum zamanla ücretleri uzun vadede geçimlik denge düzeyine geri çekmektedir (Sandmo, 2013: 8).

Klasik iktisatçılardan John Stuart Mill ise milli gelirin dağılımı konusunda özel mülkiyetin doğal bir hak olmaması, toprak rantının vergileme ile devlete aktarılması, miras hakkının sınırlandırılması, üretim kooperatiflerinin geliştirilmesi fikirleri nedeniyle emek yanlısı görüşler ileri sürmektedir (Özgüven,1983: 90).

2.1.3.Neo-Klasik Okul

Neo-Klasik Dağıtım Teorisi, tüm mal ve faktör piyasalarında bir denge fiyatı olduğunu belirten Leon Walras'a kadar uzanan mikroekonomik temellere dayanmaktadır. Sabit başlangıç faktör donanımlarına, hanehalklarının sabit tercihlerine ve firmaların sabit üretim koşullarına bağlı olarak, firmalar karlarını maksimize ederken hanehalkları da faydalarını maksimize etmektedir. Tam rekabet koşulları altında, tüm mal ve faktör piyasalarında denge fiyat ve miktarının simetrik bir işleyişi bulunmaktadır. Dolayısıyla arz ve talep süreci, fiyatların talebe göre ayarlanmasını ve tüm faktörlerin kullanılmasını sağlamaktadır. Bu nedenle, ödeme faktörlerin göreceli kıtlığına ve verimliliğine bağlıdır (Dünhaupt, 2013:7).

Neo- Klasik Gelir Dağılımı Teorisi'ne bazı eleştiriler yöneltilmiştir. Bunların en başında faktör fiyatlarının belirlenmesinde sadece marjinal ürün kavramından faydalanılmasıdır. Ancak bu düşüncenin aksine piyasa ekonomisinde bir faktör fiyatının belirlenmesindeki ölçüt, bir faktör fiyatının son birim hasıladan yüksek olamayacağıdır. Bununla birlikte, Neo-Klasikler faktör fiyatlarının neden marjinal ürünlerin fiyatının aşağısında oluşmayacağı konusunda net bir kanıt göstermemişlerdir. Ayrıca istihdam en üst seviyelere ulaşmaya kadar ölçeğe göre azalan verim olması halinde, ücret haddi emeğin marjinal ürünü tarafından belirleniyorsa toplam ücretler toplam hasılayı aşabilmektedir. Böyle bir durum kar payı negatif olacağı için tutarsız bir sonuç doğurmaktadır (Erdoğan,1987:199).

Özetle, Neo-Klasik İktisadi Okul, emeğin ve sermayenin üretim fazlasından alacakları pay, bu faktörlerin üretime katkılarına ya da marjinal verimliliklerine göre belirlenmektedir. Neo-Klasikler'e göre, piyasanın işleyişinde tam rekabet koşulları geçerlidir. Bununla birlikte, tam rekabet koşulları sadece ulaşılması hedeflenen hayali bir durumu yansıtmaktadır. Dolayısıyla, Neo-Klasik yaklaşım, gelir dağılımını açıklamada yeterli olamamaktadır. Bu durum, özellikle gelişmekte olan ülkelerde daha çok gözlemlenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde; piyasa işleyişinin etkin olmaması, üretimde ileri teknolojilerin kullanılmaması ve üretimde örgütlenmenin etkin olmaması gibi durumlar söz konusu sürece zemin hazırlamaktadır (Kepenek ve Yentürk, 2005: 537).

2.1.4. Marksist Okul

Marx, David Ricardo'nun düşüncelerinden etkilenecek kendi gelir dağılımı teorisini oluşturmuştur. Ricardo teorisi, rant ve kar arasındaki çatışmaya odaklanmaktadır. Daha sonra bu odak noktası, özellikle Marx'ın bakış açısıyla, kar ve ücret arasındaki çatışmaya yönelmiştir. Karl Marx, ana sınıf çatışmasının kapitalistler ve işçiler arasında olduğunu düşündüğünden, kar ve ücret olmak üzere yalnızca iki gelir üzerinde durmaktadır. Marx, rant, yardımlar ve faizlerin de gelir kaynakları olduğunu kabul etmekle birlikte bu tür gelirlerin yalnızca bir sınıf tarafından alındığını varsaymaktadır. Bu sınıfı da kapitalistler olarak değerlendirmektedir (Gallo, 2002: 14).

Marx'ın diğer klasik iktisatçılardan farklı görüşler ileri sürmesi, Marx'ın farklı bir kategoride incelenmesini gerekli kılmaktadır. Marx, gelir dağılımı teorisini oluştururken iki konu üzerinde durmuştur. Bunlar, emek-değer ve artık-değer teorileridir (Özbek, 2001: 64).

Marx'ın teorisini açıklanırken öncelikle "kullanım değeri" ve "değişim değeri" kavramları açıklanmalıdır. Kullanım değeri, bir malın kullanım derecesi ne kadar yüksekse o ölçüde yararının olmasıdır. İkinci kavram olan değişim değeri ise malların gerek duyulduğunda diğer mallarla değişimi sonucu elde edilen yarardır. Bütün bu açıklamalar çerçevesinde, Marx'ın teorisinde en dikkat çekicisi olan kavram "değişim değeri"dir. Değişim değerinin oluşmasını sağlayan en önemli faktör emektir (Özbek,

2001: 65) Bununla birlikte üretilecek olan bir malda kullanılan emek miktarı o malın değerini belirlemektedir. Malların değeri, bu malların üretiminde kullanılan emek miktarı ile doğru orantılıdır (Erdoğan, 1987:200).

Marx'ın gelir dağılımı analizinin merkezi kavramı sömürüdür. Bu kavramın temelinde emeğin, tüm emek dışı girdilerin geçmiş emekten elde edilebilmesi anlamında üretimin temel faktörü olduğu görüşü yer almaktadır (Sandmo, 2013: 19).

Marksist ekonomi, işçiler ve kapitalistler arasındaki sınıf mücadelesine odaklanan ana mekanizması çerçevesinde eşitsizliği ve yeniden dağılımı ekonomik analiz merkezine yerleştirmektedir. Marksist teori, işsizliği kapitalist ekonominin doğasında olan bir olgu olarak kabul etmektedir. Bu bağlamda, gelir ve servet dağılımının anlaşılması için işsizliğe büyük önem vermektedir (Sefil, 2016: 297-298).

Marx'ın üzerinde durduğu konu sınıfsal ayrımdır. Emekten daha fazla adil olmadan faydalanılması sermayenin payının giderek artırılması sonucunda biriken sermaye, sanayileşmeyi ve üretim teknolojilerinin gelişmesini hızlandırmaktadır. Sermaye stokunun artırılması ve teknolojik ilerleme ile birlikte kapital sistemdeki rekabeti daha da artıran bu rekabet düzeyi, karın daha da az olmasına neden olmaktadır. Ayrıca üretim teknolojilerindeki gelişme ile birlikte emek ihtiyacı azalarak bitme sürecine girmektedir. İşgücü arz fazlalığı yaratan bu durum ise işçiler arasında rekabet ortamını artırmakta ve ücretlerin asgari düzeye gerilemesine yol açmaktadır (Özbek, 2001: 65). İşçi kesimi bunun sonucunda yoksulluğa sürüklenecektir. Dolayısıyla emek ve sermaye sınıfları arasındaki çatışmalar artarak devam edecek, işçi sınıfı isyan çıkararak kapitalizmi yok edecektir.

2.1.5.Keynesyen Okul

1936 yılında yazdığı “İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi” isimli kitabıyla John Maynard Keynes iktisat literatürüne önemli katkılarda bulunmuştur. Keynes bu çalışmasında tam istihdam ve gelir dağılımı konularının önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Keynes, önemli gelir ve servet eşitsizliklerinin sosyal ve psikolojik gerekçeleri olduğunu iddia etmektedir. Gerekçe iki yönlüdür. Bunlardan ilki para kazanma güdüsü ve kişilerin hedeflerine ulaşmak için özel servet sahipliği ortamı

gerektiren "önemli insan faaliyetleri"dir. İkincisi ise gaddarlık, kişisel güç ve otoritenin pervasızca peşinde koşma ve kendini beğenmişlik gibi tehlikeli insan eğilimlerinin nispeten zararsız para kazanma ve özel servet edinme kanallarına dönüşebilmesidir (Elliot ve Clark: 1987: 382).

Keynesyen yaklaşımda, üretim miktarının artmasıyla birlikte yatırımların tasarruflara eşitlenmesi sağlanmaktadır. Üretimin artmasıyla birlikte toplam gelir ve istihdam düzeyinde artışlar meydana gelmektedir. Bir ekonomi eksik istihdam durumunda olması halinde bile gelirdeki herhangi bir artış, yatırım tasarruf eşitliğini yeniden sağlamış olmaktadır. Bu durumda ise gelirin dağılımı sabit olmaktadır. Bununla birlikte ücretler ve kar arasındaki dağılım değişmemektedir. (Özbek, 2001: 64). Ekonomide rekabet koşulları da gelir dağılımı üzerinde belirleyici olabilmektedir. Monopolcü güç arttıkça, emek sermaye karşısında zayıflamaktadır. Bu nedenle de üretimden aldığı pay da azalmaktadır (Kalecki, 1951: 208).

Keynes üretimden sağlanan toplam gelir ile üretimin maliyeti arasındaki farkın elde edilmesini kar olarak açıklamaktadır. İşçiler elde etmiş olduğu gelirin çoğunu tüketime harcamaktadır. Dolayısıyla tasarruf yapmaları çok zor olmaktadır. Tasarrufun yapılması ancak yüksek gelirle olmaktadır ve yüksek gelirliler tasarruf yapabilmektedir. Yüksek gelirlilerin tasarrufu arttığında yatırımlarında da artış olmaktadır. Yatırımlarda meydana gelecek artış fiyatlar genel düzeyini artırmaktadır. Ücretlerin sabit kaldığı durumda gelir dağılımı işçi kesimi yani çalışan kısım aleyhine dönmektedir. İşçilerin marjinal tüketim eğilimi azalmaktadır. (Özbek, 2001: 64).

Keynes gelir dağılımında ortaya çıkan dengesizliklerin vergi politikaları ile ortadan kalkacağını savunmaktadır. Geliri düşük olan kesimin vergi politikalarıyla koruma altına alınması gelirlerinde yükselmenin sağlanması ile düşük gelirli kesimin marjinal tüketim eğiliminin artacağını ve toplam talebin artacağı ileri sürülmektedir (Turhan,1993: 33).

Neo-Klasik Teori, gelir dağılımını açıklamak için faktörlerin marjinal üretkenliğini kullanırken, Keynesyen ekonomi görüşünü marjinal tasarruf eğilimlerine dayandırmaktadır (Gallo, 2002: 15).

2.1.6. Post Keynesyen Okul

Post Keynesyen gelir dağılımı teorileri 1950'li ve 1960'lı yıllarda başta Joan Robinson, Nicholas Kaldor, Luigi Pasinetti olmak üzere Cambridge İktisatçıları tarafından geliştirilmiştir (Moss, 1978: 303).

Post-Keynesyen gelir dağılımı yaklaşımı, Keynes'in hasıla ve istihdam teorisinin temel önermesini hareket noktası olarak almaktadır. Bu önerme kısaca "halkın psikolojisi göz önüne alındığında, hasıla ve istihdam düzeyi bir bütün olarak yatırım miktarına bağlıdır" şeklinde açıklanabilir. Bununla birlikte, Post-Keynesçiler, Keynes'in teorisini, yatırımın yalnızca hasıla ve istihdamın değil, aynı zamanda ulusal gelirin ücretler ve kar arasındaki dağılımının da birincil belirleyicisi olduğu şeklinde genişletmektedir (Kregel, 1978: 37).

Keynes sonrası gelir teorilerinde ortaya çıkan faktör gelirleri dağıtım, karlar ve ücretlerdir. Bu teorileri birbirinden ayıran üç özellik bulunmaktadır: (i) Yatırımın karın önemli bir belirleyicisi olduğu kabul edilmektedir. (ii) En azından geniş bir olası değerler aralığında, yatırımın tasarruftan bağımsız olduğunu ve tasarrufun yatırıma uyarlandığını varsaymaktadırlar. (iii) Kardan tasarruf etme eğiliminin, ücretlerden tasarruf etme eğiliminden daha büyük olduğu kabul edilmektedir (Asimakopulos, 1988b: 133).

Kalecki'ye göre milli gelir, kapitalistlerin elde ettiği karlara ve işçilerin aldığı ücretlere bölünebilmektedir. Öte yandan milli hasıla, yatırım ile kapitalistlerin ve işçilerin tüketimi şeklinde dağıtılabilmektedir. Yatırım, sabit sermaye alımını ve stoklardaki herhangi bir değişikliği içermektedir. Post-Keynesyen gelir dağılımı yaklaşımı aşağıdaki hususlara vurgu yapmaktadır (Kregel, 1978: 40-41):

- Yatırımın ve dolayısıyla büyümenin kar elde edenler tarafından kontrolü ve fiyatların üreticiler tarafından kontrolü
- İşçi başına çıktı değişim oranının brüt yatırım ve teknik ilerleme oranına bağımlılığı
- "Çıktı büyümesi" ile "ücretler ve karlar arasındaki gelir dağılımı"nın karşılıklı bağımlılığı

Post Keynesyen gelir dağılımı yaklaşımının iki ana dayanağı söz konusudur. Bu dayanakların ilki Cambridge Teoremi'dir. Bu teorem Kaldor ve Pasinetti'nin çalışmalarına dayanmaktadır. Bu teorem, gelir dağılımında toplam talebin rolüne odaklanmaktadır. Teoreme göre, talebin tam istihdam çıktı seviyesine uyum sağlaması gerekmektedir. Bu uyum da gelir dağılımının düzenlenmesi ile sağlanabilmektedir. İkinci dayanak ise Kalecki'nin gelir dağılımı teorisine vurgu yapmaktadır. Bu teori, piyasa aksaklıklarının ve piyasa gücünün yapısına bağlı olarak piyasa ekonomisinde gelir dağılımının yapısının belirlenmesidir (Kutlu Horvath ve Horvath, 2020: 333-334).

2.2.Kentleşme ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi

Çeşitli kanallar aracılığıyla kentleşmenin gelir eşitsizliği üzerinde farklı sonuçları ortaya çıkabilmektedir. Kentleşme, uygun şekilde planlandığında yoksulluğu ve gelir eşitsizliğini azaltabilmektedir. Bu olumlu etki, kentleşmenin iş olanaklarını artırması ve daha iyi sağlık ve eğitim hizmetleri sunarak yaşam kalitesini yükseltmesi ile gerçekleşmektedir (WSR, 2020: 115). Kentleşme, toprak/emek oranını yükselterek kırsal alandaki faktör donanımları üzerindeki baskıyı azaltabilmektedir. Çiftlik büyüklüğündeki artışlar, yoksul çiftçilerin kırsal üretimde ölçek ekonomilerinden yararlanmalarına da yardımcı olabilmektedir. Dolayısıyla kişi başına düşen kırsal gelirin artması söz konusu olabilmektedir. Ayrıca, işçi dövizleri yoluyla kentleşme, kırsal alanlarda potansiyel olarak geliri artırabilmektedir. Kentli yerleşimciler aile üyelerine para gönderdikleri takdirde, kırsal kesimde yaşayanlar ek bir gelir elde edebilmektedir. Ayrıca, havaleler kırsal alanlarda tarım dışı faaliyetlerin gelişmesine katkıda bulunabilmektedir. Benzer şekilde, kırsala dönen göçmenlerin getirdiği tasarruf, beceri ve deneyimler, girişimcilik ruhu, risk alma tutumları ve kentsel bağlantılar, tarım dışı faaliyetleri etkileyerek kırsaldaki geliri artırabilme potansiyeline sahiptir (Wan, Zhang ve Zhao, 2022; Lall, Selod ve Shalizi, 2006). Öte yandan, kentleşme doğru planlanmadığında tıkanıklığa, artan suç oranlarına, kirliliğe, sosyal dışlanmaya ve artan gelir eşitsizliğine yol açabilmektedir (WSR, 2020: 115).

Yukarıda bahsi geçen kanallar dışında, kentleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini belirleyen aracı başka kanallar da bulunmaktadır. Bu başlık altında, toplam katkılar, cinsiyet yapısı, eğitim seviyesi gibi üç ayrı kanala yer verilecektir.

2.2.1.Toplam Katkılar

Kentleşme ile birlikte, ekonomik kaynakların özellikle büyük kent merkezlerinde toplanması çeşitli sonuçlara yol açmaktadır. Bu bağlamda yığılma ekonomileri imalat firmalarının büyük şehirlerde yerleşmesine ve daha küçük şehirlerde girdi fiyatları daha yüksek olsa bile firmalarla maliyet açısından rekabet edebilmesine olanak tanımaktadır. Yığılma ekonomilerinin ne ölçüde kendi endüstri ölçeğiyle (yerleşme ekonomileri) veya kentsel ölçekte (kentleşme ekonomileri) ilişkili olduğu önemlidir (Moomaw, 1988: 150).

Ülkeler kentleşmenin artması ile birlikte atıl olarak değerlendirilen ve ekonomik hareketliliğini kaybetmiş bölgelerin de kent merkezine dahil edilmesi süreçlerini deneyimlemektedir. Bu bağlamda, üretim faktörlerinin ve ekonomik kaynakların kent merkezlerinde yoğunlaşması kaçınılmazdır. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine de bağlı olarak kent merkezleri açısından ilk etapta olumlu görünen bu gelişmeler beraberinde yeni problemleri gündeme getirmiştir (Keser, 2010: 23). Özellikle düşük gelir grubundaki kişilerin kentlere göç etmesiyle birlikte, yerleşim yerlerinde konut sorunu, ekonomik problemler ve kentlerin sosyal yapılarında bir takım yapısal değişimler meydana gelmektedir. Bu bağlamda kentlerde meydana gelen yapısal problemler gelir dağılımında bozulmalara yol açmaktadır (Alkin, 1992: 150).

2.2.2.Cinsiyet Yapısı

Pek çok ülkede, eğitime, sağlık hizmetlerine, finansmana erişimde yaşanan fırsat eşitsizlikleri, gelir eşitsizliği ile güçlü bir şekilde ilişkilidir. Bu fırsat eşitsizliklerin büyük bir kısmı kadınlar ve erkekler arasındaki söz konusu kaynaklara erişimdeki eşitsizliklerden kaynaklanmaktadır. Kadınlar ve erkekler arasında işgücüne katılım oranında yaşanan uçurumlar, cinsiyetler arasında kazanç eşitsizliğine neden olmaktadır. Söz konusu eşitsizlikte gelir eşitsizliğine neden olmaktadır. Bu bağlamda, daha fazla cinsiyet eşitliği, daha yüksek büyüme ve daha düşük gelir eşitsizliği yoluyla ekonomiye fayda sağlamaktadır. Gelişmekte olan piyasalarda ve düşük gelirli ülkelerde, özellikle eğitim ve sağlıkta cinsiyetler arası eşitsizlik, daha eşit bir gelir dağılımının önünde engel teşkil etmektedir (IMF, 2015).

Kentleşme genellikle kadınlar için daha fazla bağımsızlık elde edilmesi ile ilişkilendirilmektedir. Bu durum aile dışında ücretli bir işte çalışmak için kırsal alanlarda olduğundan daha iyi fırsatlar elde edilmesinin bir sonucudur. Bununla birlikte, hizmetlere daha iyi erişimin, daha düşük doğurganlık oranlarının ve kadınları genel olarak erkeklere tabi olarak tanımlayan katı sosyal değer ve normların gevşetilmesinin bir çıktısıdır. İnsana yakışır işe erişim, fiziksel ve finansal varlıklar, hareketlilik, kişisel emniyet, güvenlik ve kentsel yönetişimin resmi yapılarında temsil açısından kalıcı eşitsizliklerle karşı karşıyadırlar (Tacoli, 2013).

Kentleşme, kırsal alanlarda olduğundan daha geniş bir fırsat yelpazesiyile bağlantılı olarak kadınların ücretli istihdama daha fazla dahil olması gibi toplumsal cinsiyetle ilgili dönüşümlerle de ilişkilendirilir. Ancak kentleşme ile yaratılan zenginlik daha adil bir gelir dağılımı ile sonuçlanmayabilir. Bununla birlikte, birçok kentte sadece gelir açısından değil aynı zamanda yaşam kalitesi, yaşama ve çalışma koşulları açısından eşitsizlik artmaktadır. Kentsel yoksulluğun kendine özgü bir toplumsal cinsiyet boyutu vardır. Kadınlar, ücretli ve ücretsiz emekleriyle şehirlerin refahına önemli bir katkı sağlasalar da iş ve yaşam koşullarına, sağlık ve eğitime, resmi kurumlarda ve kentsel yönetişimde temsile eşit erişim açısından dezavantajlı durumdadırlar (Tacoli, 2012: 4-5)

2.2.3.Eğitim Düzeyi

Bireylerin zeka ve fiziksel yetenekleri arasında farklılıklar olduğu gibi sonradan kazanılan beceriler açısından da farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar gelir dağılımındaki eşitsizliklerin en önemli nedenlerindedir. Söz konusu durum, kişilerin sonradan edindikleri yetenekler, eğitim imkanları, bu imkanlardan ne kadar yararlanabildikleri ile ilişkilidir. Toplumdaki herkes eğitim olanaklarından eşit olarak yararlanamadığından, işçiler arasında kalite eşitsizlikleri ortaya çıkmakta ve işgücü vasıflı ve vasıfsız emek olarak ikiye ayrılmaktadır. Dolayısıyla emek karşılığı alınan ücretler arasındaki farklılıklar emeğin vasfındaki farklılıklara yol açmaktadır (Türk, 1969:285).

Günümüzde önemi artan eğitim faktörü daha da dikkat çekici hale gelmektedir. Teknoloji çağıyla birlikte çağda yaşanan gelişmelere ayak uyduramayan, teknolojiyi

yakalayamayan bireyler işlerini kaybetmek zorunda kalmaktadır. Böylece gelirlerinde kayıplar ortaya çıkmakta ve eşitsizlikler artmaktadır (Palaz, Şenergin ve Öksüzler, 2013: 122).

Kentsel alanlar eğitimde önemli bir rol oynamaktadır. Kentsel bölgelerdeki okullar, genellikle daha iyi öğrenci performansı ile ilişkilendirilmekte ve kırsal bölgelerdeki okullardan farklı oldukları değerlendirilmektedir. Kentlerde yer alan okullar genellikle daha büyüktür ve kaynak tahsisi için daha fazla sorumluluğa sahiptir. Bununla birlikte, personel sıkıntısı yaşama olasılığı daha düşüktür ve daha yüksek oranda kalifiye öğretmene sahip olma olasılığı daha yüksektir. Kentlerdeki okullar genellikle kırsal alanlardaki okullardan daha yüksek öğrenci/öğretmen oranına sahiptir (Konuk, Turan ve Ardali, 2016: 232). Bu bağlamda kentleşmenin eğitim olanakları açısından önemi göz ardı edilemez. Daha kaliteli eğitime erişim olanağı kişilerin beşeri sermayeleri üzerinde oldukça etkilidir.

Eğitime yapılan yatırımlar, vasıflı ve vasıfsız emek arasındaki farkı giderek artırmaktadır. Beşeri sermaye farkı, emek piyasasında rekabete yol açarak ücretlerin vasıfsız işçiler aleyhine düşmesine yol açmaktadır. OECD ülkelerinde uluslararası göçün emek piyasasında yarattığı baskı da dikkate alındığında, göçmenlerin, özellikle vasıfsız bireylerin işgücündeki artan payı, yerlilerin işgücü piyasasındaki durumunu olumsuz etkileyebilmektedir. Göçmenlerin işgücü piyasasına entegrasyonu, düşük ücretler veya daha düşük istihdam oranları ile açıklanabilmekle birlikte çok sayıda OECD ülkesinde yerlilerle karşılaştırıldığında problemlidir. Daha uzun vadeli bir perspektifte, entegrasyon sorunu yalnızca göçmenleri değil, aynı zamanda özellikle eğitim kazanımları ve işgücü piyasası sonuçları aracılığıyla “ikinci nesil göçmenler” olarak adlandırılan çocuklarını da ilgilendirmektedir (Jean vd, 2007).

Özetle, bireylerin beşeri sermayelerine yaptıkları tüm yatırımlar, işteki verimlilikleri ve ücret düzeyleri üzerinde önemli etkilere sahiptir. Bu bağlamda, beşeri sermayeye yapılan en önemli yatırımın eğitim olduğu söylenebilir. Bu nedenle kişilerin aldıkları eğitim, doğrudan ücretlerine etki etmektedir. Kişilerin elde ettiği ücret gelirlerini belirlemekte, gelirleri ise bireyin ülke içindeki gelir dağılımında nerede yer aldığını göstermektedir (Palaz, Şenergin ve Öksüzler, 2013:122). Kentleşmenin eğitim

üzerindeki etkisi dikkate alındığında, söz konusu sürecin kişilerin elde edecekleri gelir düzeyleri ve dolayısıyla gelir dağılımı üzerinde de önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTLEŞME VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN AMPİRİK OLARAK SINANMASI

3.1. Kentleşme ve Gelir Eşitsizliği Üzerine Literatür Taraması

Literatürde gelir eşitsizliğine yönelik çalışmalar “kentleşme ve gelir eşitsizliği” ile “kentleşme ve ekonomik büyüme” arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır. Kuznets (1955)’in gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasında ters U biçiminde bir ilişki olduğu bulgusuna ulaştığı öncü çalışmasında itibaren gelir eşitsizliğine yönelik çalışmalar bu yönde ağırlık kazanmıştır (bknz. Fay ve Opal, 2000; Barro, 2000; Henderson, 2003; Bertinelli ve Black, 2004; Annez ve Buckley, 2009; Royuela, Veneri ve Ramosi, 2014; Sagala, Akita ve Yusuf, 2014; Liddle ve Messinis, 2015; Chen vd, 2016; Adams ve Klobodu, 2019). Gelir eşitsizliği ve kentleşme arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar nispi olarak daha azdır.

İlgili literatürde kentleşme ve gelir eşitsizliği ilişkisini ele alan çalışmaların bir kısmı söz konusu ilişkiyi kentleşme kırsal kentsel gelir eşitsizliği bağlamında ele almaktadır. Bu çalışmalar özellikle Çin örneğinde yoğunlaşmaktadır. 1987-2001 dönemini içeren verilerle Lu ve Chen (2006) Çin’de il bazında kentleşme ve kırsal-kentsel gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi panel veri yöntemi ile araştırmıştır. Elde edilen ampirik bulgular, kentleşmenin kırsal-kentsel gelir eşitsizliğini azalttığını ortaya koymuştur.

Su vd. (2015), Çin’de kentleşme ve kırsal-kentsel gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi Bootstrap Panel Granger Nedensellik Analizi yöntemi ile incelemiştir. Elde edilen sonuçlara göre, başta Çin’in doğu bölgeleri olmak üzere kentleşmeden kırsal-kentsel gelir eşitsizliğine doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi söz konusudur. Kentlerin üçte birinde kentleşme düzeyinin kırsal-kentsel gelir eşitsizliği üzerinde önemli bir etkisi

bulunmaktadır. Ancak kentsel-kırsal gelir eşitsizliğinin kentleşme üzerinde ise önemli bir etkisi yoktur.

GMM yöntemini kullanarak Wang, Shao ve Li (2019), Çin'de 30 il düzeyinde kentleşme ve kırsal-kentsel gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi ele almıştır. 1997-2015 döneminin incelendiği çalışmada, kentleşmenin kırsal-kentsel gelir eşitsizliğini azalttığını bulgusuna ulaşılmıştır.

Chen, Luo ve Chang (2020), Çin'deki 31 ilde kentleşme ve kırsal-kentsel gelir eşitsizliği arasındaki nedensel ilişkiyi 1978- 2019 dönemi için incelemiştir. Panel nedensellik analizinden elde edilen bulgular, kentleşme ve kırsal-kentsel gelir eşitsizliği arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğunu göstermiştir.

Yao ve Jiang (2021), Çin'in 30 metropolitan bölgesinde kentleşmenin kırsal-kentsel gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini 2000-2011 dönemini içeren verilerle panel veri yöntemi ile ele almıştır. Sabit etkiler modelinin kullanıldığı çalışmada, kentleşmenin kırsal-kentsel gelir eşitsizliğini artırdığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Wan, Zhang ve Zao (2022), gelişmiş ülkelerde kentleşmenin kırsal-kentsel gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini ele almıştır. Elde edilen bulgular, GSYH değeri 3000 ABD Doları gibi nispeten düşük bir seviyeye ulaştıktan sonra kentleşmenin kent-kır arasındaki uçurumu azaltmaya yardımcı olduğunu göstermiştir.

Literatürdeki çalışmaların bir kısmı kentleşme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi toplam gelir eşitsizliği bağlamında ele almaktadır. Robinson (1976), Kuznets (1955) çalışmasından hareketle kentleşme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Kentleşme oranındaki artışın eşitsizliği arttıracığı görüşünü öne sürmüştür.

1960-2005 dönemini içeren verilerle Angeles (2010), 226 ülkede Kuznets Eğrisi'nin geçerliliğini ekonomik büyüme değişkeni yerine farklı değişkenler kullanarak panel regresyon yöntemi ile analiz etmiştir. Elde edilen ampirik bulgu, kentleşmenin gelir eşitsizliği ile sistematik bir ilişkisinin olmadığını ortaya koymuştur.

Kanbur ve Zhuang (2013), Çin, Endonezya, Hindistan ve Filipinler'den oluşan 4 Asya ülkesinde 1990'ların başında ve 2000'lerin sonunda kentleşme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Elde edilen bulgular, ülkelere göre farklılık göstermiştir. Kentleşmedeki % 1'lik bir artış gelir eşitsizliğini Filipinler'de yaklaşık %300 artırırken; Endonezya'da %50'den fazla, Hindistan'da %15'den az artırmaktadır. Çin'de ise gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.

2000-2009 dönemini içeren verilerle Sagala, Akita ve Yusuf (2014), Endonezya'da 33 ilde harcamalardaki eşitsizlikle kentleşme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Panel regresyon yönteminin kullanıldığı çalışmada, Kuznets'in Ters U Hipotezi test edilmiştir. Elde edilen bulgular, eşitsizliğin ölçülmesinde hem Gini katsayısı hem de Theil indeksinin kullanıldığı durumlarda gelir eşitsizliği ile kentleşme arasında ters U hipotezinin geçerli olduğunu kanıtlamıştır.

1999-2008 dönemini içeren verilerle Siddique Wibowo ve Wu (2014) Endonezya'da mali desantralizasyon politikası uygulanmasının harcama eşitsizliği üzerindeki etkisini ele almıştır. İki aşamalı GMM yönteminin kullanıldığı çalışmada, kentleşmenin gelir eşitsizliği üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Chen vd. (2016) Çin'de ekonomik reformun başlamasından itibaren kentleşme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 1978-2014 dönemini ele alan çalışmada zaman serisi yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen ampirik bulgular, kentleşmenin gelir eşitsizliği üzerinde azaltıcı bir etkisinin olduğunu ortaya çıkarmıştır.

98 ülke verisi ile Oyvat (2016), tarımsal yapı ve kentleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında panel veri yöntemini kullanarak kentleşme ve gelir eşitsizliği arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit etmiştir.

1987-2010 dönemini içeren verilerle Wu ve Rao (2017), Çin'deki 20 ilde kentleşme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. EKK ve rassal etkiler panel modelinden elde edilen ampirik bulgular, kentleşme ve gelir eşitsizliği arasında güçlü bir ters U ilişkisi olduğunu göstermiştir.

Ha, Dang Lee ve Trung-Kien (2019), 63 Vietnam ilinde 2006-2016 döneminde kentleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini Driscoll-Kraay ve Havuzlanmış Ortalama Grup tahmincilerini kullanarak incelemişlerdir. Elde edilen bulgular, uzun dönemde kentleşmenin gelir eşitsizliğini azaltıcı bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Kısa dönemde, kentleşmenin gelir eşitsizliği üzerinde ihmal edilebilir bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada, kentleşme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin ters U hipotezini desteklediği bulgusuna ulaşılmıştır.

1996-2016 dönemini içeren verilerle Sulemana, Nketiah ve Codjoe (2019) 48 Sahra-Altı Afrika ülkesinde kentleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini incelemiştir. Elde edilen bulgular, Sahra-Altı Afrika ülkelerinde kentleşme ve gelir eşitsizliği arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Adams ve Klobodu (2019), 21 Sahraaltı Afrika ülkesinde, kentleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini 1984-2014 dönemini içeren verilerle incelemişlerdir. Havuzlanmış Ortalama Grup ve Ortak İlişkili Etkiler Ortalama Grup tahmincilerinin kullanıldığı çalışmada, kentleşmenin gelir eşitsizliği üzerinde pozitif bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kurumsal kalitenin uzun dönemde kentleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini yumuşattığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular, Kuznets hipotezinin geçerli olmadığını göstermiştir. Kişi başına düşen reel GSYH'nın gelir eşitsizliği üzerinde pozitif bir etkisi bulunmaktadır.

Keyifli (2020), Brezilya, Çin, Endonezya, Filipinler, Malezya, Meksika, Tayland, Türkiye'den oluşan 8 yeni sanayileşen ülkede kentleşme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi 2000-2018 dönemi için araştırmıştır. Bootstrap Panel Granger nedensellik testinin kullanıldığı çalışmada, Brezilya, Filipinler, Endonezya ve Malezya'da kentleşme ve gelir eşitsizliği arasında tek yönlü bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. İlişkinin yönü kentleşmeden gelir eşitsizliğine doğrudur. Bu ülkelerde kentleşme gelir eşitsizliğine neden olmaktadır. Meksika ve Türkiye'de kentleşme ve gelir eşitsizliği arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi tespit edilirken; Çin'de gelir eşitsizliğinden kentleşmeye doğru tek yönlü bir nedensellik olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Tayland'da ise kentleşme ve gelir eşitsizliği arasında herhangi bir nedensel ilişki tespit edilememiştir.

2005-2008 dönemine ilişkin verilerle Taresh, Sari ve Purwono (2021), 33 Endonezya kentinde gelir eşitsizliği ve sosyal değişkenler arasındaki ilişkiyi eşbütünleşme ve SVAR yöntemi ile incelemiştir. Elde edilen bulgular, kentleşme ve gelir eşitsizliği arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Düşük, orta ve yüksek gelirli ülke gruplarından oluşan bir veri seti ile Ali vd. (2022), 1990-2014 döneminde kentleşme, sanayileşme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi ele almıştır. MMQR yönteminin kullanıldığı çalışmada, ülke gruplarına göre farklı sonuçlar elde edilmiştir. Yüksek gelirli ülkelerde kentleşme üçüncü dilimde gelir eşitsizliğini artırmaktadır. Üst-orta gelirli ülkelerde, kentleşmenin düşük ve orta dilimlerde gelir eşitsizliği üzerinde önemli bir etkisi yokken, kentleşme daha yüksek dilimlerde eşitsizliğin önemli ölçüde artmasına neden olmaktadır. Ayrıca sanayileşmenin alt ve orta gelirli ülkelerde tüm dilimlerde anlamlı bir etkisinin olmadığı durumlarda, kentleşme gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.

3.2.Çalışmanın Kısıtları

Çalışmada karşılaşılan temel kısıt zaman periyodunun ve ülkelerin belirlenmesi aşamasında yaşanmıştır. Gelir eşitsizliğinin ölçülmesinde kullanılan Gini Endeksi değişkeni ile ilgili yaşanan veri sıkıntısı nedeniyle OECD ülkelerinden 28 tanesi analize dahil edilebilmiştir. Ayrıca veri sıkıntısı nedeniyle analiz dönemi 2003-2019 dönemi olarak sınırlanmıştır. Çalışmada kullanılan OECD ülkeleri, Avusturya, Kosta Rika, Estonya, Finlandiya, Yunanistan, İzlanda, İtalya, İrlanda, Belçika, Kolombiya, Danimarka, Almanya, Macaristan, İsrail, Hollanda, Polonya, Portekiz, İspanya, İsviçre, İsveç, Türkiye, Litvanya, Letonya, Fransa, Lüksemburg, ABD, Birleşik Krallık ve Slovakya'dır.

3.3.Model ve Veri Seti

Çalışmanın amacı, OECD ülkelerinde 2003-2019 döneminde kentleşme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin araştırılmasıdır. Dolayısıyla çalışmada gelir eşitsizliği literatürle uyumlu olarak kentleşme, Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH), Gayrisafi Yurtiçi Hasılanın karesi ve işsizliğin bir fonksiyonu olarak tanımlanmıştır:

$$g=f(y,y^2, ur, un) \quad (3.1)$$

(3.1) nolu fonksiyonda g gelir eşitsizliğini, ur kentleşmeyi, y GSYH'yı, GSYH² GSYH'nın karesini, un işsizliği temsil etmektedir. (3.1) numaralı fonksiyon panel veri formatında matematiksel olarak aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

$$\ln g_{it} = \beta_1 \ln ur_{it} + \beta_2 \ln y_{it} + \beta_3 \ln y_{it}^2 + \beta_4 \ln un_{it} + v_i + \varepsilon_{it} \quad (3.2)$$

Denklem 3.2'de i (1,.....,28) ülkeleri, t (2003,.....2019) zaman periyodunu, v ülke spesifik etkileri, ε rassal hata terimini simgelemektedir. Fonksiyonda β katsayıları eğim katsayılarını temsil etmektedir. β₁ kentleşmede meydana gelen %1'lik bir değişimin gelir eşitsizliğinde % kaçlık bir değişmeye yol açtığını; β₂ GSYH'daki %1'lik bir değişimin gelir eşitsizliğinde % kaçlık bir değişmeye yol açtığını, β₃ GSYH'nın karesindeki %1'lik bir değişimin gelir eşitsizliğinde % kaçlık bir değişmeye yol açtığını, β₄ işsizlikte meydana gelen %1'lik bir değişimin gelir eşitsizliğinde % kaçlık bir değişmeye yol açtığını göstermektedir. Modelde kullanılan tüm değişkenler logaritmik formdadır.

Modelde kullanılan tüm değişkenlere Dünya Bankası Dünya Gelişim Göstergeleri (WDI) veri tabanından erişilmiştir. Modelde yer alan değişkenlere ilişkin bilgiler Tablo 3.1'de gösterilmektedir.

Tablo 3.1. Değişkenlerin Ölçümünde Kullanılan Göstergeler

Değişkenler	Göstergeler
Ekonomik Büyüme (y)	GSYH (Sabit Fiyatlarla-2015 Amerikan Doları)
Kentleşme (ur)	Kent Nüfusunun Toplam Nüfus İçindeki Payı (yüzde şeklinde)
İşsizlik (un)	Toplam İşsizlik Oranı (İşsizlerin Toplam İşgücü İçindeki Payı-ILO Tahmin Modeli)
Gelir Eşitsizliği (g)	Gini İndeksi

Tablo 3.2’de tanımlayıcı istatistikler yer almaktadır.

Tablo 3.2. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Lng	1.523	0.074	1.365	1.742
Lnur	1.872	0.066	1.730	1.991
Lny	11.482	0.070	10.102	13.299
Lnun	0.910	0.244	0.352	1.745
lny²	0.001	0.005	0.001	0.005

Tablo 3.2’e göre 28 OECD ülkesinde standart sapması en yüksek olan değişken işsizlik oranı (Lnun), standart sapması en küçük olan değişken ise GSYH²’dir. En düşük minimum değere sahip olan değişken GSYH² iken, en yüksek minimum değere sahip olan değişken ise ekonomik büyüme göstergesi reel GSYH (Lny)’dir. Maksimum değeri en düşük olan değişken GSYH² iken, en yüksek maksimum değere sahip olan değişken reel GSYH’dir. Tablo 3.3’de değişkenler arasındaki korelasyon matrisine yer verilmektedir.

Tablo 3.3. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Matrisi

Değişkenler	lng	Lnun	lnur	Lny	lny²
Lng	1.000				
Lnun	0.034	1.000			
Lnur	-0.069	-0.388	1.000		
Lny	0.071	-0.112	0.123	1.000	
lny²	0.231	-0.129	0.108	0.506	1.000

Tabloya göre bağımlı değişken gelir eşitsizliği (lng) ile reel GSYH (lny), reel GSYH² (lny²) ve işsizlik (lnun) arasında pozitif, kentleşme (lnur) ile negatif korelasyon söz konusudur. Gelir eşitsizliği ile en yüksek korelasyona sahip olan bağımsız değişken reel GSYH²'dir.

3.3.1. Birim Kök Testi

Durağanlık kavramı, bir serinin zaman içindeki varyansı, otokorelasyonu ve ortalamasının sabit olması olarak değerlendirilmektedir. Durağanlık, uzun dönemde serinin bir değere yaklaşması veya beklenen değer etrafında dalgalanması şeklinde yorumlanmaktadır. Durağan olmayan (birim kök içeren) serilerle analiz yapıldığında sahte regresyon problemi ortaya çıkmaktadır (Yerdelen Tatoğlu, 2020: 3-4). Bu durum da elde edilen analiz sonuçlarının yanıltıcı olmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla modelde kullanılan değişkenler arasındaki ilişki analiz edilmeden önce serilerin durağan olup olmadıklarının (birim kök içerip içermediklerinin) test edilmesi gerekmektedir.

Panel veri yönteminde sıklıkla kullanılan Im, Peseran ve Shin (IPS, 2003) birim kök testi ile serilerin durağanlığı incelenecektir. Standart normal dağılıma sahip bir test istatistiği ile IPS testinin matematiksel gösterimi aşağıdaki gibidir:

$$\Delta y_{i,t} = \rho^* y_{i,t-1} + \sum_{L=1}^{\rho} \delta_L \Delta y_{i,t-L} + z_{i,t} \gamma + \varepsilon_{i,t} \quad (3.3)$$

IPS birim kök testinde, H₀: Seriler birim kök içermektedir (Durağan değildir)" boş hipotezi, "H_A: Seriler birim kök içermemektedir (Durağandır)" alternatif hipotezine karşı test edilmektedir. Tablo 3.4'de IPS birim kök testi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 3.4.IPS Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Test İstatistiği
lng	-3.329***
lnur	-19.837***
lny	2.066
lnun	-1.990**
Δ lny	-7.937***

Not: Gecikme uzunluğu Schwarz Bilgi Kriterine göre belirlenmiştir.

*** %1, ** %5 anlamlılık düzeylerini simgelemektedir.

Δ simgesi ilgili değişkenin birinci farkını temsil etmektedir.

Tablo 3.4’de yer alan analiz sonuçlarına göre, gelir eşitsizliği (g), kentleşme (ur) ve işsizlik (un) serilerinin düzey değerlerinde boş hipotez %1 anlamlılık düzeyinde reddedilmektedir. Diğer bir ifadeyle, seriler düzeylerinde durağandır. Bununla birlikte GSYH (y) serisi düzey değerinde birim kök içermektedir. Yani durağan değildir. GSYH (y) değişkeni 1. farkı alındığında durağan hale gelmektedir.

3.3.2. Uygun Modelin Seçimi

Panel regresyon analizine geçmeden önce Klasik Model (Havuzlanmış Model), Sabit Etkiler ve Rassal Etkiler modellerinden hangisinin analiz için en uygun model olduğunun belirlenmesi gerekmektedir. Uygun modelin belirlenebilmesi için F testi, Breusch-Pagan LM Testi ve Hausman Testi uygulanmıştır. Test sonuçları, Tablo.3.5’de gösterilmiştir.

Tablo 3.5.F Testi, Breusch-Pagan LM Testi ve Hausman Testi Sonuçları

Testler	Katsayı
F testi	297.90***
Breusch-Pagan LM Testi	3030.81***
Hausman Testi	32.13 ***

*** %1 anlamlılık düzeyini simgelemektedir

İlk olarak, “Klasik Model” ile “Sabit Etkiler Modeli” arasında seçim yapabilmek için F testi kullanılmıştır. Bu testte “ H_0 : Tüm birim etkiler sıfıra eşittir” boş hipotezi “ H_A : tüm birim etkiler birimlere göre değişmektedir” alternatif hipotezine karşı test edilmektedir. Burada boş hipotez %1 anlamlılık düzeyinde reddedilmektedir. Diğer bir

ifadeyle, tüm seriler birimlere göre değişmektedir. Bu bulgu, Klasik Model'in uygun olmadığını, Sabit Etkiler Modeli'nin Klasik Model'e tercih edileceğini göstermektedir.

İkinci olarak Breusch-Pagan LM testi, Klasik Model ile Rassal Etkiler Modeli arasında seçim yapabilmek amacıyla uygulanmıştır. Bu testteki boş (temel) hipotez “ H_0 : Birim etkinin varyansı sifira eşittir” şeklindedir. Tablo 6'ya göre boş hipotez %1 anlamlılık düzeyinde reddedilmektedir. Dolayısıyla alternatif hipotez kabul edilmektedir. Elde edilen bu bulgu, Rassal Etkiler Modeli'nin Klasik Model'e tercih edilmesi gerektiğini göstermektedir.

Üçüncü olarak, Sabit Etkiler ve Rassal Etkiler Modeli arasında tercih yapabilmek için Hausman (1978) Testi'nden faydalanılmıştır. Bu testte “ H_0 : Açıklayıcı değişkenler ile birim (zaman) etkiler arasında korelasyon vardır” boş hipotezi alternatif hipoteze karşı test edilmektedir. Boş hipotez %1 anlamlılık düzeyinde reddedilerek alternatif hipotez kabul edilmiştir. Bu bulgu, Sabit Etkiler Modeli'nin Rassal Etkiler Modeli'ne tercih edileceğini göstermektedir. Diğer bir ifadeyle analiz için en uygun model Sabit Etkiler Modeli'dir.

3.3.3. Temel Varsayımların Test Edilmesi

Regresyon analizine geçmeden önce kurulan modele ilişkin otokorelasyon, yatay kesit bağımlılığı, değişen varyans ve çoklu doğrusal bağlantı varsayımlarının araştırılması gerekmektedir. Bir ya da daha çok varsayımın geçerli olmadığı durumlarda, kurulan model güvenilir olmamaktadır. Diğer bir ifadeyle, kurulan model parametreleri tahmin etmede geçerli bir model olarak kabul edilememektedir (Daoud, 2017: 1).

3.3.3.1. Otokorelasyon Testi

Sabit Etkiler Modeli'nde otokorelasyon sorununu incelemek için Baltagi-Wu'nun (1999) Yerel En İyi Değişmez (LBI) testi ve Bhargava, Franzini ve Narendranathan'ın (1982) Durbin Watson testi kullanılmıştır. Testlerde, H_0 : “Hata terimleri arasında korelasyon bulunmamaktadır” boş hipotezi H_A : “Hata terimleri arasında korelasyon bulunmaktadır” alternatif hipotezine karşı sınanmaktadır.

Tablo 3.6. Otokorelasyon Testi Sonuçları

Testler	Test İstatistiği
Bhargava vd. Durbin Watson Testi	0.743
Baltagi-Wu Testi	0.933

Tablo 3.6'ya göre hem Durbin Watson hem de Baltagi-Wu testlerinin test istatistiği değerleri 2'den küçük olduğu için modelde otokorelasyon problemi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

3.3.3.2. Değişen Varyans Testi

Değişen varyans hata terimlerinin varyansları birbirinden farklı olduğunda ortaya çıkmaktadır. Bu durum birimlere göre heteroskedasite olarak adlandırılmaktadır. Değişen varyans tahmincinin etkinliğini bozmaktadır. Sabit etkiler modelinde değişen varyans sorununun test edilmesinde düzeltilmiş Wald Testi kullanılmıştır. Bu testte Değişen varyansın sınanmasında kullanılan temel hipotez (boş hipotez) aşağıdaki gibidir (Yerdelen Tatoğlu, 2020: 220):

H_0 : Varyanslar, birimlere göre homoskedastiktir. (Değişen varyans yoktur)

Tablo 3.7.Düzeltilmiş Wald Testi Sonuçları

Test	Test İstatistiği
Düzeltilmiş Wald Testi	1565,94***

*** %1 anlamlılık düzeyini simgelemektedir.

Tablo 3.7'de Düzeltilmiş Wald Testi sonuçları gösterilmektedir. Tabloya göre, boş hipotez %1 anlamlılık düzeyinde reddedilmektedir. Modelde değişen varyans problemi bulunmaktadır.

3.3.3.3. Yatay Kesit Bağımlılık Testi

Panel veri modellerindeki temel varsayımlardan bir tanesi hata terimlerinin birimlere göre, bağımsız olmasıdır. Bununla birlikte, genellikle yatay kesit birimleri boyunca hataların eşanlı korelasyona sahip olması karşılaşılabilecek bir durumdur. Yatay kesit

bağımlılığı olarak adlandırılan bu durum, matrisin korelasyon matrisi olmasına engel olmaktadır. Bu nedenle panel veri analizine geçmeden önce yatay kesit bağımlılığının test edilmesi gerekmektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2016: 227).

Yatay kesit bağımlılığını test etmek için Pesaran (2004) CD testi kullanılmıştır. CD testi yatay kesit boyutu zaman boyutundan büyük ($N > T$) olduğunda kullanılmaktadır (Pesaran, 2004: 1). Bu testte “ H_0 : Birimler arası korelasyon yoktur (yatay kesit bağımlılığı yoktur)” boş hipotezi, “ H_A : Birimler arası korelasyon vardır (yatay kesit bağımlılığı vardır)” alternatif hipotezine karşı sınanmaktadır. Tablo 3.8’de Pesaran (2004) CD testi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 3.8. Pesaran (2004) CD Testi Sonuçları

Test	Test İstatistiği
Pesaran (2004) CD Testi	50.26***

*** %1 anlamlılık düzeyini temsil etmektedir.

Tabloya göre, boş hipotez %1 anlamlılık düzeyinde reddedilmektedir. Dolayısıyla, birimler arası korelasyon (yatay kesit bağımlılığı) mevcuttur.

3.3.3.4. Çoklu Doğrusal Bağlantı

Regresyon modellerinde, birden fazla bağımsız değişken olduğu durumlarda, bağımsız değişkenler arasında bir korelasyon olmaması gerekmektedir. Çoklu bağlantı, çoklu regresyon modelinde bağımsız değişkenler arasında yüksek derecede doğrusal karşılıklı ilişkiyi temsil etmektedir ve regresyon analizlerinin sonuçlarının hatalı çıkmasına yol açmaktadır. Diğer bir ifadeyle, iki veya daha fazla bağımsız değişken olduğu takdirde regresyon sonucunu yanıltan çoklu doğrusal bağlantı sorunu ortaya çıkmaktadır. (Cleff, 2019:375; Kim, 2019).

Çoklu doğrusal bağlantının boyutunun ölçülebilmesi için tüm bağımsız değişkenler için Varyans Büyütme Faktörü (VIF) hesaplanmıştır. Çoklu doğrusal bağlantı problemi, VIF değeri 10’dan büyük olduğunda ortaya çıkabilmektedir. Tablo 10’da VIF testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3.9.VIF Testi Sonuçları

Değişkenler	VIF Değeri	1/VIF Değeri
lnur	1.22	0.821
lny	1.03	0.970
lnun	1.24	0.808
lny ²	1.02	0.979
Ortalama VIF Değeri: 1.13		

Tablo 3.9'a göre, her bir bağımsız değişken için VIF değerleri 10'dan küçük olduğu için bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı problemi bulunmamaktadır.

3.3.4. Panel Regresyon Analizi

Kurulan modelde, değişen varyans, yatay kesit bağımlılığı ve otokorelasyon problemleri tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada, değişen varyans, yatay kesit bağımlılığı ve otokorelasyonun varlığında tutarlı sonuçlar veren Driscoll ve Kraay (1998) tahmincisi kullanılmıştır. Tablo 3.10'da Driscoll-Kraay tahmincisinden elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 3.10. Driscoll-Kraay Tahmincisi Sonuçları

Değişkenler	Katsayı
lnur	0.112***
lny	0.262***
lny ²	-0.04***
lnun	0.023*

***, * sırasıyla %1 ve %10 anlamlılık düzeylerini simgelemektedir

Tablo'ya göre, kentleşmedeki %1'lik bir artış gelir eşitsizliğini % 0.11 artırmaktadır. GSYH'daki %1'lik bir artış gelir eşitsizliğini %0.26 artırırken, GSYH'nın karesindeki %1'lik bir artış ise gelir eşitsizliğini %0,04 azaltmaktadır. Bu bulgu, gelir eşitsizliği ile ekonomik büyüme arasında ters U şeklinde bir ilişki olduğunu ileri süren Kuznets (1955)'in bulgularını desteklemektedir. Kuznets (1955)'e göre, ekonomik büyümedeki bir artış gelir eşitsizliğini önce artırırken, ekonomik büyümedeki artış devam ettikçe

gelir eşitsizliği azalmaktadır. Diğer bir ifadeyle ilgili dönemde OECD ülkelerinde Kuznets Hipotezi geçerlidir. İşsizlikteki %1'lik bir artış ise gelir eşitsizliğini %0.02 artırmaktadır.

SONUÇ

Çoğu OECD ülkesinde gelir eşitsizliği son 50 yılın en yüksek değerlerine ulaşmıştır. Gelir grubunun ilk %10'u tüm servetin yaklaşık yarısına sahipken, toplam servetin yalnızca %3'ü gelir grubunun en alttaki %40'ına aittir. OECD ülkelerindeki en zengin %10'un ortalama geliri, en yoksul %10'un ortalama gelirin 25 yıl önce yedi katıyken, günümüzde yaklaşık 10 katıdır. Sonuç olarak, OECD ülkelerinde nüfusun önemli bir bölümü ekonomik güvensizlikle karşı karşıyadır. Orta sınıfın ortalama yaşam tarzının maliyeti enflasyondan daha hızlı artmaktadır (Solarin, Erdoğan ve Pata, 2023: 603). Gelir eşitsizliğinin önemli bir problem haline geldiği OECD ülkelerinde gelir eşitsizliğini etkileyen faktörlerin neler olduğunun belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, 28 OECD ülkesinde gelir eşitsizliği ve kentleşme arasındaki ilişkinin 2003-2019 dönemi için panel regresyon analizi ile incelenmesidir. Ayrıca çalışmada Kuznets hipotezinin geçerliliği de test edilmiştir. Çalışmada, sabit etkili Driscoll-Kraay tahmincisi kullanılmıştır.

Driscoll-Kraay tahmincisinden elde edilen bulgular, kentleşmedeki %1'lik artışın gelir eşitsizliğini % 0.11 artırdığını göstermektedir. Bu bulgu, Oyvat (2006), Sulemana, Nketiah ve Codjoe (2019), Adams ve Klobodu (2019), Tareh, Sari ve Purwono (2021) çalışmalarının bulgularıyla paralellik göstermektedir. Söz konusu ilişki kentleşme sürecinin OECD ülkelerinde düzgün yöneltmediği şeklinde yorumlanabilir. GSYH'daki %1'lik bir artış gelir eşitsizliğini % 0.26 artırırken, GSYH'nın karesindeki %1'lik bir artış ise gelir eşitsizliğini %0,04 azaltmaktadır. Bu bulgu, gelir eşitsizliği ile ekonomik büyüme arasında ters U şeklinde bir ilişki olduğunu ileri süren Kuznets (1955)'in bulgularını desteklemektedir. İşsizlikteki %1'lik bir artış ise gelir eşitsizliğini %0.02 artırmaktadır.

Elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki politika çıkarımları önerilebilir:

- Kentleşme ile gelir eşitsizliği arasındaki pozitif yönlü ilişki emek arzındaki artış ve ücret politikaları aracılığıyla açıklanabilir. Kentleşmedeki artış “iç ve dış göçler” ve “kentlerdeki doğum oranlarındaki artış” ile açıklanmaktadır. Birçok OECD ülkesinde uluslararası göç olgusu ekonomi üzerinde baskı yaratmaktadır. Dolayısıyla, kentlerde emek arzının artması emek piyasasında rekabetin artması ile sonuçlanmaktadır. Bu durum ücretlerde düşüşe ne

olabilmektedir. Özellikle kalifiye olmayan emek arzındaki artış, emeği ikincil sektör olarak adlandırılan daha düşük ücretli işlere yönlendirebilmektedir. Diğer bir ifadeyle, göçmenlerin, özellikle vasıfsız bireylerin işgücündeki artan payı, yerlilerin işgücü piyasasındaki durumunu olumsuz etkileyebilmektedir. Göçmenlerin işgücü piyasasına entegrasyonu, düşük ücretler veya daha düşük istihdam oranları ile açıklanabilmekle birlikte çok sayıda OECD ülkesinde yerlilerle karşılaştırıldığında problemlili bir durumdur. Daha uzun vadeli bir perspektifte, entegrasyon sorunu yalnızca göçmenleri değil, aynı zamanda özellikle eğitim kazanımları ve işgücü piyasası sonuçları aracılığıyla “ikinci nesil göçmenler” olarak adlandırılan çocuklarını da ilgilendirmektedir (Jean vd., 2007). Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler’in eşitsizliğin azaltılmasına yönelik politika önerileri çerçevesinde düzenlemeler yapılabilir. Bu kapsamda, maliye, ücret ve sosyal koruma politikaları uygulanarak eşitsizlik kademeli olarak azaltılabilir. Ayrıca ayrımcı yasalar, politikalar ve uygulamalar ortadan kaldırılarak uygun mevzuat, politikalar ve eylemler teşvik edilebilir. Bu sayede fırsat eşitliği sağlanması ve eşitsizlikleri azaltma yönünde uygulamalar yapılabilir.

- Gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ters U biçimindeki ilişki ekonomik büyümedeki artışın gelir eşitsizliğini önce artırdığı, belirli bir eşik değerden sonra ekonomik büyümedeki artışın gelir eşitsizliğini azalttığını göstermektedir. OECD Ülkelerinde ilgili dönemde ekonomik büyümedeki artışın gelir eşitsizliğini artırması şu şekilde açıklanabilir: Ekonomik büyümedeki artışla birlikte ekonominin mevcut yatırım yapacak sermayesi olanlar için yeni yatırım fırsatları ortaya çıkabilmektedir. Söz konusu yeni yatırım fırsatları, halihazırda servete sahip olanların servetlerini artırma şansı yakalamalarına neden olarak gelir eşitsizliğini artıracaktır. Diğer taraftan, kentlerde, kırsal bölgelere göre hem daha yüksek ücretli işler hem de hem de daha çeşitli iş imkanları bulunmakla birlikte, ucuz kırsal emeğin şehirlere akışı, işçi sınıfı için ücretlerin daha düşük olmasına yol açarak gelir eşitsizliğinin artması ile sonuçlanacaktır. Özellikle yeni teknolojilere yapılan yatırımlar ve yeni teknoloji kullanımları vasıfsız emeğin bu sürece adaptasyonu zaman aldığından gelir eşitsizliğinde uçurumu artırma eğilimde olacaktır. Ancak belli

bir ortalama gelir düzeyine ulaşıldığında, ekonomik büyümedeki artışın demokratikleşme ve refah devletinin gelişimi, sanayileşme ile ilgili süreçler devreye girdiğinde ekonomik eşitsizliği azaltması beklenebilir. Alamanda, 2021:2-3; Barro; 1999: 3). Dolayısıyla, vasıflı işçi akışı oluşturmak için eğitim ve mesleki eğitime daha fazla yatırım yapılması önerilebilir. Bu durum ekonomik büyümeye katkıda bulunarak gelir eşitsizliğinin azaltılmasında etkin bir rol oynayabilir.

- İşsizlik oranını ile gelir eşitsizliği arasındaki pozitif yönlü ilişki, işsizlik oranındaki artışın OECD ülkelerinde zengin ile yoksul arasındaki uçurumu artırdığı şeklinde yorumlanabilir. Bu bağlamda, OECD ülkelerinde işsizliğe yönelik sosyal destek programı uygulamaların teşvik edilmesi önerilebilir.

Gelecekte bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara, kullanılacak modele gelir eşitsizliği üzerinde etkili olan küreselleşme ve uluslararası göç gibi değişkenleri de eklemeleri önerilebilir. Ayrıca kentleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi kırsal ve kentsel gelir eşitsizliği ayrımı yapılarak incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Adams S and Klobodu EKM (2019) Urbanization, economic structure, political regime and income inequality. *Social Indicators Research* 142(3): 971–995.
- Akın CS ve Aytun C (2018) Gelir dağılımının makroekonomik belirleyicileri: Türkiye örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15(42): 52-81.
- Aksu Ö (1993) *Gelir ve Servet Dağılımı* (İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul).
- Aktan CC, Vural İY (2002) *Gelir Dağılımında Adalet(siz)lik ve Gelir Eşit(siz)liği: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri*, Coşkun Can Aktan (Ed.). Yoksullukla Mücadele Stratejileri içinde (Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara).
- Alamanda A (2021) the effect of economic growth on income inequality: Panel data analysis from fifty countries. *Info Artha* 1:5.
- Alkin E (1992) *Gelir ve Büyüme Teorisi* (Filiz Kitabevi, İstanbul).
- Asimakopulos A (1988a). *Introduction* in “Theories of Income Distribution” (ed. Asimakopulos A.), Part of the book series: Recent Economic Thought (RETH, 12) (Kluwer Academic Publishers Group), ISBN: 978-94-009-2661-5
- Asimakopulos A (1988b). *Post-Keynesian theories of distribution* in “Theories of Income Distribution” (ed. Asimakopulos A.), Part of the book series: Recent Economic Thought (RETH, 12) (Kluwer Academic Publishers Group), ISBN: 978-94-009-2661-5
- Ali IMA, Attiaoui I, Khalfaoui R and Tiwari AK (2022) The effect of urbanization and industrialization on income inequality: An analysis based on the method of moments quantile regression. *Social Indicators Research* 161: 29–50.
- Altınışik İ ve Peker HS (2008) Eğitim ve gelir dağılımı eşitsizliği. *KMU İİBF Dergisi* 15: 116.
- Angeles L (2010) An alternative test of Kuznets’ hypothesis. *Journal Econ. Inequal* 8: 463–73.

- Annez PC and Buckley RM (2009) *Urbanization and Growth: Setting the Context*. In M. Spence Annez PC, Buckley RM (Eds.), *Urbanization and Growth*. Commission on Growth and Development: 1-45.
- Ariza J and Montes-Rojas G (2017) Labour income inequality and the informal sector in Colombian cities. *Cuadernos de Economía* 36(72): 77-98.
- Atkinson AB (1970) On the measurement of inequality. *Journal of Economic Theory* 2: 244-263.
- Baltagi BH and Wu PX (1999) Unequally spaced panel data regressions with AR(1) disturbances. *Econometric Theory* 15(16): 814-823.
- Barro RJ (1999) *Inequality, Growth, and Investment*. NBER Working Paper 7038.
- Barro RJ (2000) Inequality and growth in a panel of countries. *Journal of Economic Growth* 5(1): 5-32.
- Barkai H (1959) Ricardo on factor prices and income distribution in a growing economy. *Economica, New Series* 26(103): 240-250. <https://www.jstor.org/stable/2550483>
- Bahçeci Başarmak HI (2020) Bağımlı kentleşme, kent hakkı ve kentsel dönüşüm. *Memleket Siyaset Yönetim (MSY)* 34: 217-242
- Bayhan V (1997) Türkiye’de iç göçler ve anomik kentleşme. *Toplum ve Göç* 1:178-195.
- Bertinelli L and Black D (2004) Urbanization and growth. *Journal of Urban Economics* 56(1): 80-96.
- Bhargava A, Franzini L and Narendranathan W (1982) Serial correlation and the Fixed Effects model. *Review of Economic Studies* 49(4): 533-549.
- Bilan Y, Mishchuk H, Samoliuk N and Yurchyk H (2020) Impact of Income Distribution on Social and Economic Well-Being of the State. *Sustainability* 12: 429. <https://doi:10.3390/su12010429>

- Boratav K (1997) *Soruda Gelir Dağılımı, Kapitalist Sistemde, Türkiye’de, Sosyalist Sistemde* (Gerçek Yayınevi, İstanbul).
- Breush TS and Pagan, A. (1980) The lagrange multiplier test and its applications to model specification in econometrics. *The Review of Economic Studies* 47(1): 239-253.
- Bulir A and Gulde AM (1995) *Inflation and Income Distribution: Further Evidence on Empirical Links*. IMF Working Paper (95):86.
- Costabile L and Rowthorn B (1985) Malthus's theory of wages and growth. *The Economic Journal* 95(378): 418-437. <https://doi.org/10.2307/2233218>
- Castells M (1979) *The Urban Question- A Marxist Approach* (London: MIT Press).
- Cerimovic VL (2011) Kentleşme veya sözde kentleşme. *NASLEDE* 8 17): 39-63.
- Chang H (2016) *Ekonomi Rehberi*, çev. M. Doğan (Say Yayınları İstanbul).
- Chen B and Lin JY (2014) Development strategy, urbanization and the urban-rural income gap in China. *Social Sciences in China* 35 (1): 5-20. <https://doi.org/10.1080/02529203.2013.875651>
- Chen G, Glasmeier AK, Zhang M and Shao, Y (2016) Urbanization and income inequality in post-reform China: A causal analysis based on time series data. *PLoS One* 11(7): 1-16.
- Chen Y, Luo P and Chang T (2020) Urbanization and the urban–rural income gap in China: a continuous Wavelet coherency analysis. *Sustainability* 12(19): 8261. <https://doi.org/10.3390/su12198261>
- Cornia GA and Kiiski S (2001) *Trends in Income Distribution in the Post-World War II Period*. World Institute for Development Economics Research, Discussion Paper No. 2001/89.
- Çalışkan Ş (2010) Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk. *Sosyal Siyaset Konferansları* 59: 89-132.

- Dabla-Norris E, Kochhar K, Suphaphiphat N, Ricka F and Tsounta E (2015). Causes and consequences of income inequality: A global perspective. *International Monetary Fund, Strategy, Policy, And Review Department*. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2015/sdn1513.pdf>
- Daoud JI (2017) Multicollinearity and Regression Analysis. *IOP Conf. Series: Journal of Physics: Conf. Series* 1: 949.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (2001) *Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele* (Özel İhtisas Komisyon Raporu, Ankara).
- Dinler Z (2001) *İktisada Giriş* (Ekin Kitabevi, Bursa).
- Driscoll J C and Kraay A C (1998) Consistent covariance matrix estimation with spatially dependent panel data. *Review of Economics and Statistics* 80(4):549-560.
- Dünhaupt P (2013) *Functional Income Distribution-Theory and Empirical Evidence*. Working Paper No. 18, International Labour Office, Global Labour University, Geneva: ILO.
- Elliot JE and Clark BS (1987) Keynes's "General Theory" and social justice. *Journal of Post Keynesian Economics* 9(3): 381-394
- Erdoğan A (1987) *Gelir ve Büyüme Teorisi* (Gür-Ay Matbaası, İstanbul).
- Erkan R (2010) *Kentleşme ve Sosyal Değişme* (Bilim adamı Yayınları, Ankara).
- Ertürk H ve Sam N (2019) *Kent Ekonomisi* (Ekip Kitabevi Yayınları, Bursa)
- Es M ve Ateş H (2004) Kent yönetimi, kentleşme ve göç: sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* 48: 205-248.
- Farris FA (2010) The Gini Index and Measures of Inequality. *The American Mathematical Monthly* (1):851-864
- Fay M and Opal C (2000) *Urbanization without Sustained Economic Growth (A not So-Uncommon Phenomenon)*. The World Bank Policy Research Working Paper (1):2412.

- Frank A G (1969) *Latin America: Underdevelopment or Revolution* (New York: Monthly Review Press).
- Gallo C (2002) *Economic Growth and Income Inequality: Theoretical Background and Empirical Evidence*. Development Planning Unit, University College London, Working Paper No. 119.
- Guidetti G and Rehbein B (2014) Theoretical approaches to inequality in economics and sociology. A preliminary assessment. *Transcience* 5(1): 1-15.
- Ha NM, Dang Le N and Trung-Kien P (2019) The impact of urbanization on income inequality: A study in Vietnam. *Journal of Risk Financial Management* (12): 146.
- Hausman JA (1978) Specification tests in econometrics. *Econometrica* 46(6): 1251–1272.
- He L and Zhang X (2022) The distribution effect of urbanization: Theoretical deduction and evidence from China. *Habitat International*, 123: 102544. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2022.102544>
- Heaton H (2005) *Avrupa İktisat Tarihi* (Paragraf Yayınları, Ankara).
- Henderson V (2003) The urbanization process and economic growth: The so-what question. *Journal of Economic Growth*, 8(1): 47-71.
- IMF (2015) Gender and Income Inequality, https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2015/sdn1520_info.pdf, (Erişim Tarihi: 11.11.2022).
- Im KS, Peseran M and Shin Y (2003) Testing for unit roots in heterogeneous panels. *Journal of Econometrics* 115(1): 53-74. [https://doi.org/10.1016/S0304-4076\(03\)00092-7](https://doi.org/10.1016/S0304-4076(03)00092-7)
- Jean S, Causa O, Jimenez M and Wanner I (2007) *Migration in OECD Countries: Labour Market Impact and Integration Issues*. OECD Economics Department Working Papers, No. 562, OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/18151973>

- Kalecki M. (1951) The distribution of the national income. Readings in the Theory of Income Distribution, (Eds.) Irwin R.D. Homewood: 197-217.
- Kanbur R and Zhuang J (2013) Urbanization and inequality in Asia. *Asian Development Review* 30: 131–47.
- Kaya A (2009). Türkiye’de Bölgesel Net Mali Yansıma. (T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara).
- Kaygalak İ ve Işık Ş (2007) Kentleşmenin Yeni Boyutları. *Ege Coğrafya Dergisi* 1:17-35.
- Keleş R (1976) Kentbilim İlkeleri (Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara)
- Keleş R (1992) *Yerinden Yönetim ve Siyaset* (Cem Yayınevi, İstanbul).
- Keleş R (2015) *Kentleşme Politikaları* (İmge Kitabevi, Ankara).
- Kepekçi Y ve Yentürk N (2005) Türkiye Ekonomisi (Remzi Kitabevi, İstanbul).
- Keser, M (2010) Kentsel Yenileme Alanlarının Belirleme ve Uygulama Süreçlerinin İncelenmesi Yenikapı Yenileme Alanı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Keyifli N (2020) Kentleşme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişki: Bootstrap panel granger nedensellik analizi. *UIİİD-IJEAS* 30: 211-228.
- Kıray M (2003) Kentleşme Yazıları (Bağlam Yayınları, İstanbul).
- Kibritçioğlu A (1998) İktisadi büyümenin belirleyicileri ve yeni büyüme modellerinde beşeri sermayenin yeri. *AÜ Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi* 53(1- 4): 207-230.
- Kim JH (2019) Multicollinearity and misleading statistical results. *Korean J Anesthesio*, 72(6):558-569.
- Kregel JA (1978) Post-Keynesian theory: Income distribution. *Challenge* 21(4): 37-43.
<https://www.jstor.org/stable/40719665>

- Kongar E (1981) *İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, (Remzi Kitabevi, İstanbul).
- Konuk N, Turan NG and Ardali Y (2016) *The Importance Of Urbanization In Education*. The Eurasia Proceedings of Educational & Social Sciences (EPESS) 5:232-236, ISRESS Publishing, ISSN: 2587-1730
- Kuştepelı Y ve Halaç U (2004) Türkiye'de genel gelir dağılımının analizi ve iyileştirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (4):143-160.
- Kutlu Horvath S. ve Horvath LC (2020) Post Keynesyen iktisatta fonksiyonel gelir dağılımının evrimi: eleştirel bir literatür. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi* 11(21): 331-352. <https://doi.org/10.36543/kauibfd.2020.016>
- Kuznets S (1955) Economic growth and income inequality. *American Economic Review* 45: 1–28.
- Lall SV, Selod, H and Shalizi Z (2006) *Rural-Urban Migration in Developing Countries: A Survey of Theoretical Predictions and Empirical Findings*. World Bank Policy Research Working Paper, No. 3915. <http://hdl.handle.net/10986/8669>
- Liddle B and Messinis G (2015) Which comes first – urbanization or economic growth? Evidence from heterogeneous panel causality tests. *Applied Economic Letters*, 22(5): 349-355.
- Lopez JH (2004) *Pro-Growth, Pro-Poor: Is There a Tradeoff?* World Bank Policy Working Paper, No 3378. <http://hdl.handle.net/10986/14124>
- Lu M and Chen Z (2006) Urbanization, urban-biased policies, and urban-rural inequality in China, 1987-2001. *Chinese Economy*, 39(3): 42 – 63.
- Mawar MY, Mahyideen JM and Saidon R (2015) *Economic Growth And Income Inequality*. Proceeding of the 2nd International Conference on Management and Muamalah, e-ISBN: 978-967-0850-25-2

- Moss SJ (1978) *The Post-Keynesian Theory of Income Distribution in the Corporate Economy*. Australian Economic Papers 17(31): 303-322. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8454.1978.tb00633.x>
- Moomaw RL (1988) Agglomeration economies: localization or urbanization. *Urban Studies* 25(2): 150-161. <https://www.jstor.org/stable/43192268>
- Monnin P (2014) *Inflation and Income Inequality in Developed Economies*. CEP Working Paper 2014/1.
- Nielsen F and Alderson AS (1997) The Kuznets Curve and the great u turn: Income inequality in U.S. counties, 1970 to 1990. *American Sociological Review* 62: 12-33.
- Oyvatt C (2016) Agrarian structures, urbanization, and inequality. *World Development* 83: 207-30.
- Özbek O (2001) *Dünyada ve Türkiye’de Gelir Yoksulluğu ve İnsani Yoksulluğun Analizi ve Çözüm Önerileri*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özer İ (1998) *Türkiye’de Kentleşme* (Yeni Türkiye Yayınları, İstanbul).
- Özgüven A (1983) *İktisat Bilimine Giriş* (Filiz Kitabevi, İstanbul).
- Palaz S, Şenergin Ö ve Öksüzler O (2013) Eğitim düzeyi farklılıklarının gelir dağılımına etkisi: Türkiye örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, (2): 119-131.
- Pesaran MH (2004) *General diagnostic tests for cross section dependence in panels*. Cambridge Working Papers in Economics, No. 0435.
- Peterson WC (1994) *Gelir İstihdam ve Ekonomik Büyüme* (Çeviren: Talat Güllap). (Erzurum Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum), ISBN: 9789754420777.
- Pirimoğlu B ve Dağdemir Ö (1998) Türkiye’de planlı dönemin başlangıcından günümüze kadar gelir dağılımındaki gelişmeler. *Anadolu Üniversitesi İİBF Dergisi* 2: 184.

- Rakıcı C (2008) Gelir Dağılımının Düzenlenmesinde Gelir Vergisinin Rolü: Türkiye Örneği. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Rawls J (1971) *A Theory of Justice* (The Belknap Press, Massachusetts).
- Robinson S (1976) A Note on the U hypothesis relating income inequality and economic development. *The American Economic Review* 66(3): 437–440.
- Rosenfeld TR (2019). International trade and income inequality: The case of Latin American countries. Dissertation, Master in International Economics and Management, Faculdade de Economia Universidade do Porto, Porto.
- Royuela V, Veneri P and Ramosi R (2014) *Income Inequality, Urban Size and Economic Growth in OECD Regions*. OECD Regional Development Working Papers (10):2410.
- Sagala P, Akita T and Yusuf AA (2014) Urbanization and expenditure inequality in Indonesia: Testing the Kuznets hypothesis with provincial panel data. *Letters in Spatial and Resource Sciences* (7):133–147.
- Sandmo A (2013) *The Principal Problem in Political Economy: Income Distribution in the History of Economic Thought*. Discussion Paper, <https://core.ac.uk/download/pdf/30800067.pdf>
- Sefil S (2016). Paradigmatic perspectives on income distribution and financial crises. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 38(1): 295-317.
- Serrano F and Mazat N (2013) *Quesnay and The Analysis of the Surplus in an Agrarian Capitalist Economy*. MPRA Paper No. 47781. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/47781/>
- Siddique MAB, Wibowo H and Wu, Y (2014) Fiscal decentralisation and inequality in Indonesia: 1999–2008, University of Western Australia, *Business School Discussion Paper*.

- Sitthiyot T and Holasut K (2021) A simple method for estimating the Lorenz curve. *Humanities and Social Sciences Communications* 8, 268. <https://doi.org/10.1057/s41599-021-00948-x>
- Smith DA (1985) International dependence and urbanization in East Asia: implications for planning, population. *Research and Policy Review* 4:203-233.
- Solarin SA, Erdogan S, Pata UK (2023) Convergence of income inequality in OECD countries since 1870: A multi-method approach with structural change. *Social Indicators Research*,(166):601–626.
- Stewart, F. (2000) Income distribution and development. United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD, High-Level Round Table on Trade and Development: Directions for the Twenty-First Century, Bangkok
- Su CW, Liu TY, Chang HL and Ziang X-Z (2015) Is urbanization narrowing the urban-rural income gap? A cross-regional study of China. *Habitat International*, (48):79-86.
- Sulemana I, Nketiah A and Codjoe E A (2019) Urbanization and Income Inequality in Sub-Saharan Africa. *Sustainable Cities and Society*, (48): 10-15.
- Şengür M ve S Taban (2015) Gelir dağılımı-tasarruf ilişkisi: Türkiye’de hanehalkı gelir türünün tasarruflar üzerindeki etkisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1:49-72.
- Tacoli C (2012) *Urbanization, Gender and Urban Poverty: Paid Work and Unpaid Carework in the City*. International Institute For Environment and Development United Nations Population Fund, Urbanization and Emerging Population Issues Working Paper 7.
- Tacoli C (2013) *The Benefits and Constraints of Urbanization for Gender Equality*. Environment & Urbanization Brief -27.
- <https://www.iied.org/sites/default/files/pdfs/migrate/10629IIED.pdf>

- Tanrıverdi P (2007) Gelir Dağılımı Ve Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerine Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Ankara.
- Taresh AA, Sari DW and Purwono R (2021) Analysis of the relationship between income inequality and social variables: Evidence from Indonesia. *Journal of Scientific Papers Economics & Sociology*, 14(1): 103-119.
- Tekeli İ (1982) *Türkiye’de Kentleşme Yazıları* (Turhan Kitabevi, Ankara).
- Tezcan M (1995) *Sosyolojiye Giriş* (4. Baskı, Ankara).
- Tosun E (2010) *Kentleşme Teorileri* (Açık Öğretim Fakültesi, Ankara).
- Turhan S (1982) *Vergi Teorisi* (Elektronik Ofset Matbaası, İstanbul).
- Turhan S (1993) *Vergi Teorisi ve Politikası* (Filiz Kitabevi, İstanbul).
- Türk İ (1969) *Maliye Politikası (Amaçlar-Araçlar) ve Çağdaş Bütçe Teorileri* (Sevinç Matbaası, Ankara)
- Türk İ (2004) *Maliye Politikası* (Turhan Kitabevi, Ankara).
- Uysal Y (2007) Gelir dağılımı türleri arasındaki ilişkiler perspektifinden Türkiye’de gelir dağılımının düzenlenmesine yönelik öneriler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2: 248-292.
- United Nations (UN) (2015) *Inequality Measurement*. Development Strategy and Policy Analysis Unit, Development Policy and Analysis Division, Department of Economic and Social Affairs, Development Issues No. 2. https://www.un.org/en/development/desa/policy/wess/wess_dev_issues/dsp_policy_02.pdf
- United Nations Development Programme (UNDP), *Sustainable Development Goals*. <https://www.undp.org/sustainable-development-goals/>. Erişim Tarihi: 10.01.2023.

- Wahiba NF and El-Weriemmi M (2014). The relationship between economic growth and income inequality. *International Journal of Economics and Financial Issues* 4(1): 135-143.
- Wan G, Zhang X, Zhao M (2022) Urbanization can help reduce income inequality. *Urban Sustainabil*, (2): 1.
- Wang X, Shao S and Li L (2019) Agricultural inputs, urbanization, and urban-rural income disparity: Evidence from China. *China Economic Review*, (55):67-84.
- World Social Report (WSR) (2020). Inequality in a Rapidly Changing World *United Nations Department of Economic and Social Affairs*.
- World Development Indicators (WDI), <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>, Erişim Tarihi: 05.09.2023.
- Wu D and Rao DSP (2017) Urbanization and income inequality in China: An empirical investigation at provincial level. *Social Indicators Research* 131(1): 189-214. <https://doi.org/10.1007/s11205-016-1229-1>
- Yao Y and Jiang L (2021) Urbanization forces driving rural urban income disparity: Evidence from metropolitan areas in China. *Journal of Cleaner Production*, 312.
- Yar F (2015) Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Yoksulluk *Global Politika ve Strateji. Global Analiz 2*.
- Yerdelen Tatoğlu F (2016) *Panel Veri Ekonometrisi (Genişletilmiş 3. Baskı)* (Beta, İstanbul).
- Yerdelen Tatoğlu F(2020) *Panel Zaman Serileri Analizi (Stata Uygulamalı)* (Beta, İstanbul).
- Yuan Y, Wang M, Zhu Y, Huang X and Xiong X (2020) Urbanization’s effects on the urban-rural income gap in China: A meta-regression analysis. *Land Use Policy* 99: 104995. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2020.104995>
- Zhong S, Wang M, Zhu Y, Chen Z and Huang X (2022) Urban expansion and the urban–rural income gap: Empirical evidence from China. *Cities* 129:10.

Zhou Q and Shi W (2022) How does town planning affect urban-rural income inequality: Evidence from China with simultaneous equation analysis. *Landscape and Urban Planning* 221: 104380. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2022.104380>

Zhu J, Zhu M and Xiao Y (2019) Urbanization for rural development: Spatial paradigm shifts toward inclusive urban-rural integrated development in China. *Journal of Rural Studies* 71: 94-103. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.08.009>

